

KVĚTEN 1907.

VYCHOVATELSKÉ LISTY VII.

ČÍSLO 5.

Dr. JOS. AL. OPLETAL.

Bible, Hexaëmeron: věda a víra.*)

„Bonis honesta fert exitium veritas.“ (Phaedrus.)

„Zřídlem všeho zla v církvi je, že se nestuduje řádně Písmo svaté.“ (Sv. Terezie.)

Geologie, zabývající se složením zeměkoule, snaží se vystihnouti základní rysy jednotlivých vrstev, z nichž se země skládá. Shledávajíc a nalézajíc různé stopy mineralogické, rostlinné a živočišné, označuje dobu různých útvarů zemských, příčiny základních změn ve vnitřním útvaru i vnějším jevu naší zeměkoule.

Původně byla země ve stavu žhavém. Důkazem toho je vnitřní její žár. Každých 30 m roste teplota o 1° , tedy každých 100 m okrouhle o 3° , každý 1 km o 30° , v hloubce 10 km 300° , 20 km 600° , kde již většina těles, ze kterých se země skládá, je ve stavu tekutém. Sopky nás o tom přesvědčují. Dle toho ve středu země by byla teplota 200.000° . Tohoto žáru

*) Prameny: K. Braun, Über Kosmogonie 2. vyd. Münster 1895. Felice Pignataro De Deo Creatore Romae 1904. Wetzler u. Weltes Kirchenlexicon 2. vyd. sv. V. 1880—1888. C. Willems Institutiones philosophicae II. Treviris 1906. str. 187. násl. Dr. P. Schanz Apologie des Christentums Freiburg 1903. I str. 606—664. Fr. de Hummelauer Commentarius in Genesim Parisiis 1895. Dr. G. Hoberg Die Genesis Freiburg im Breisgau 1899. Dr. K. Güttler Naturforschung und Bibel in ihrer Stellung zur Schöpfung Freiburg 1877. Natur und Offenbarung ročníky 1884 str. 473 násl.; 1898 str. 641 násl.; 1900 str. 348 násl.; 407 násl.; 1902 str. 259 násl.; 1904 str. 166 násl. K. A. Kneller Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft 2. vyd. Freiburg 1904. F. Prat La Bible et l'Histoire Paris 1904. F. Prat Origène le théologien et l'exégète Paris 1907. K. Alfred v. Zittel Geschichte der Geologie und Paläontologie bis Ende des 19. Jahrhunderts 1899 (23-svazek Geschichte der Wissenschaften in Deutschland. Neuere Zeit.) Dr. Leop. Fonck Der Kampf um die Wahrheit der Hl. Schrift seit 25 Jahren Innsbruck 1905. (Toto dílo o 215 str. doporučuji každému, kdo se chce seznámiti blíže s Písmem sv. a kritice dnešní doby. Jasný, přehledný, objektivní úsudek autorův doporučuje dílo jeho nejlépe!) D. Norbert Peters Papst Pius X. und das Bibelstudium Paderborn 1906. Kromě těchto hlavních pramenů, použito různých vedlejších, jež v práci samé citovány. Literaturu geologickou najde čtenář v udaných pramenech, jakož i exegetickou Z technických příčin jí opomím. Do poznámek v pojednání dostaly se z týchž příčin často věci neméně důležité jako text sám. Proto si jich laskavě čtenář povšimni!!

nemohlo způsobiti teplo sluneční, které nemění vnitřního tepla země, leč až po určitou hloubku, kde je teplota po celý rok táž. Na venek se ovšem změny jeví. Můžeme říci, že působení slunce na rozdíl vnější teploty přestává u země již v hloubce 1 m od povrchu, za měsíc v hloubce 2 m, za rok v hloubce 30 m dle pokusů na různých místech. Řídí se tu vše také zeměpisnou šířkou. Ba, prostor meziplanetní i končiny atmosferické ve veliké výši jsou chladnější než naše ovzduší, což by bylo nemožno, kdyby teplota byla pouze od slunce. Vše si snáze vysvětlíme předpokladem, že země naše byla dříve ve stavu tekutém, nebo plynném, že v obdobích dávných, snad milliony let před érou historickou měla naše planeta vlastní i světlo. Vyzařování pak tepla v okolní prostor bylo příčinou posloupného ochlazení celé massy zemské aspoň na povrchu a zároveň kontrakce jejího objemu, pročež i zrychlení rotace. Žhavý stav bránil chemickým kombinacím různých prvků a udržoval je ve stavu chaotickém. Jakmile dospěla země ze stavu žhavého ke stadiu, kdy povrch byl dostatečně ochlazen, mohla přijati a vyvíjeti zárodky života organického.

Nastala po azoickém období (α bez ζωή život), doba zoická a to nejdříve tropická vegetace. Po atmosferických převratech zjasněn vzduch, lze spatřiti měsíc, hvězdy. Moře (vzniklé z obrovských dešťů: vzduch velmi ohřátý vystupoval velmi rychle v končiny nejvyšší, kde ochlazen. Páry ochlazený, zhuštěny a nastaly deště zaplavující vše) naplněno vodními živočichy všeho druhu. Ve vzduchu slyšeti švehol ptactva . . . Pevnina hemží se živočichy

Tohoto nového období nelze vysvětliti bez zvláštního přispění Božího! Marně se pokoušejí vědátoři jinak přechod ten vysvětliti, neuznají-li slov Genese: „I řekl Bůh: zplod země bylinu zelenou a činící símě podle pokolení svého a dřevo nesoucí ovoce, a mající jedno každé símě podle tvárnosti své.“ (1, 11.) „Řekl také Bůh: „Vydejte vody plaz duše živé, a létavé nad zemí pod oblohou nebeskou.“ (1, 20.) „Řekl pak Bůh: Buďte světla na obloze nebeské, a ať dělí den a noc, a a jsou na znamení časů, dnů a let.“ (1, 14.)

Vše se událo ovšem ve dlouhých obdobích, jak svědčí geologie, organickými zbytky v různých vrstvách zemských. Postupu vrstev nelze vždy snadno s jistotou určit, poněvadž povrch zemský se stále měnil. Zbytky ty nazývají se obyčejně fossilními: kost, zub atd. Mnohdy najdou se jen otisky listu, nohy a pod. ve hmotě původně měkké, později stuhlé. Namnoze jsou zbytky také zkamenělé, nebo jako mumie.

Za velkých převratů nezůstaly bez proměny ani vysoké hory na povrchu zemském. Z části aspoň znova se sřítily do hlubin prvotních moří, kde utvořily nové vrstvy, podléhající vlivům atmosferickým a vlastní tíži, nebo dostavše se do styku se žhavou massou v centru zemském, znova se měnily a skrystalisovaly.¹⁾

¹⁾ O též pochodu píše Dr. B. Remec v březnovém čísle 1907 slovinského časopisu „Čas“ (v Lublani): Podávám zprávu tu česky: „Země byla tak žhavá, že svítila mocným světlem. Ponenáhlu se ochlazovala, svou teplotu (3358 quadrilionů kalorií) z větší části vyzářila ve světový prostor, čímž pozbyla svého světla. Pak se plyny zhustily a seskupily dle své specifické tíže ve vrstvy. Střední zůstaly ohnivé, tekuté, nad nimi se vznášely vodní páry v mořském ovzduší a pokrývaly úplně žhavé jádro, jež nabylo tvrdého obalu zevnějšího. Naň padly hladiny ochlazených podnebních vod, — země nabývala dnešní podoby: jádro zůstalo

Rozdělití tyto zemské labyrinty je úkolem geologa (viz přehlednou tabulku na str. 156.), který z pravidla rozeznává éru azoickou a tři velká oddělení éry živočišné. Na třetí můžeme aplikovati slova Písma sv.: „A učinil Bůh zvířata zemská podle tvárnosti jejich, i hovada, i všeliký zeměplaz podle pokolení jeho.“ (Gen. 1, 25.) Pokračováním je éra quaternaria zvaná, kde změny dějí se vždy víc a více jenom na povrchu a tu objevuje se i člověk. „A stvořil Bůh člověka k obrazu svému: k obrazu Božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil je.“ (Gen. 1, 27.)

Přejdeme nyní ke zprávě Písma sv. o stvoření. Písmo sv. mluví častěji o stvoření; ale vlastní dějiny jsou toliko v 1. hlavě genese, v t. zv. hexaëmeru. (Viz přehlednou tabulku na str. 157.) Mluví o zjevech přírodních nejvíce způsobem lidové mluvy dle zevnějšího vzezření jevů, nechtíc podávati jejich podstaty. Proto je způsob podání a mluva velmi odlišná od vědeckého pojednání kosmogonického, což nás jistě nezaráží, máme-li na zřeteli tehdejší dobu. Jedná se o to, zda je věcně něco nesprávného.

Jak máme slovům Písma sv. rozuměti, musíme dbáti zaručených výzkumů vědeckých. Ovšem, tím je exegeta odvislý od každého pokroku vědeckého (Achilleova pata!), musí nutně znáti astronomii, geologii, biologii atd. Proto se mnozí utíkají raději k výkladu, že je to profetická zpráva vidění (visionis), která toho nevyžaduje, ani se oněch jednotlivostí nedotýkajíc. Zdá-li se někomu, že ani tato theorie neřeší námitky ve 4. dni, že se ztrácí v mystické tmě, tomu nezbývá než theorie sv. Augustina, jenž vysvětluje vše jako allegorii pouze s logickým spojením příčinným v intelektuelním nazírání duchových tvorů. Uvidíme to níže, při výkladu různých teorií a v celkovém pojednání.

Tolik je však jisto, že na poli geologickém je často velmi těžko rozeznávati jisté výzkumy od hypothes, jež snad za nějakou dobu jako nesprávné budou náležeti pouze historii. Proto třeba, hledáme-li harmonie mezi vědou a vírou, prozřetelnosti a opatrnosti. Nemáme a nesmíme svých zamilovaných mínění obhajovati jako by byla naukou Písma sv. Autorit se dovolávati pro jejich mínění v témž smyslu, jak ony hleděly sprostředkovati shodu mezi Písmem sv. a vědou není úplně správným. Svědčí pouze o tom, že tito učenci v jistých zaručených výzkumech své vědy nenašli nic, co by zřejmě odporovalo Písmu sv., nebo základním pravdám a předpokladům křesťanství.

Častěji rozmlouvaje o tomto předmětu se slavným exegetou Ferd. Pratem, nabyl jsem přesvědčení, že je i otázka hexaëmeru ve vztahu

žhavé, kol něho množila se pevná vrstva, kterou z části pokrývaly vody; nad pevninou a nad mořem nastalo čisté a jasné ovzduší. S počátku pokrývalo moře skoro celou zemi, po čase zvedly se z vody pevniny. Když totiž byla ještě zemská kůra tenkou, vylévaly se ze středu zemského trhlami žhavé látky, jež na povrchu stuhly. Z nich povstaly horské hřbety, trčící z vody. Vlastně by se byly musily pohřížiti do dřívějších vrstev. To však se nestalo, poněvadž části kůry, mořem pokryté se dříve ochladily, proto byly silnější, větších rozměrů a přirozeně i těžší. Následkem své tíže se mořské dno musilo ještě hlouběji pohřížiti a relativně lehké pevniny vystoupily z vody. Mořská dna jsou dnes veliké planiny, jež jsou mnohem méně rozbrázděny a hornatý jako povrch zemský, ježto silnější vrstvy nemohly se tak snadno rozbrázditi a podzemní síly ze středu jich proraziti nemohly. (str. 124.) Tak se tedy země měnila? Ovšem. Prohlubovala se, zdvihala se nová pohoří, dno mořské se pohřížovalo, pevnina se zdvihala. Po dlouhé době vznikal, rozvíjel se a šířil život. (str. 126.)

Přehled složení zemského:

Období (periody):		Útvary (formace):	Společný název:		
II. zoické:	I. azoické <small>(na některých místech až 30000 m vysoké)</small> (α bez ζωή = život)	a) prarula 1. b) praslída c) prajíl	Prahory		
	A. paleozoické <small>(παλαιός)</small> až 15000 m	2. a) cambrický α spodní, β střední, γ horní b) silurský α spodní, β horní	Prvo- hory		
		3. devonský α spodní, β střední, γ horní			
		4. kamenouhelný α spodní, β horní			
		5. Dyas a) „cechovní“ kámen b) červený kámen			
		6. <small>pelagický</small> Trias <small>germanský</small> a) pestrý pískovec b) lasturní vápno c) pestroslín		Druho- hory	
	7. jurský α černý, β hnědý, γ bílý				
	8. křídový α spodní, β horní				
	C. Kainozoické <small>(καινός)</small>	9. Třetí čili Molasse a) eocenský (έως zora) b) oligocenský (όλιγος) c) miocenský (μείων) d) pliocenský (πλείων) e) pleistocenský (πλεϊστος)	Třeti- hory		
		D. Nové		10. diluvijní	Čtvrto- hory
				11. alluvijní	

Sestavil jsem tento přehled dle údajů, v nichž se všichni geologové shodují. Jednotlivé členy se ještě zase rozdělují na různá oddělení.

Název cambrický a silurský je odvozen od anglických krajin, kde ve starém věku bydleli Cambrové a Silurové. Devonská část nazvána dle hrabat Devonshire.

„Cechovní“ kámen nazývali horníci horninu, kterou musili odstranit, by se dostali k ložiskám rudy. „Červený“ kámen je staré označení hornické načervenalého pískovce, který je pod vrstvou mědi. Pestroslín je místní název šedého, slínového pískovce u Franků. Útvar Dyas sluje také dle Permu v Rusku také permský. Názvy eocen, miocen, pliocen (zavedl Lyell) spočívají na paleontologických značkách příslušných vrstev.

V nejstarších vrstvách třetihor jeví se jenom nepatrné stopy živočišných druhů, nyní žijících a jakoby nastávalo zora nového stvoření. Čím dále, tím jsou četnější. Někteří přičítají útvar pleistocenský k diluvijnímu.

(Podrobný přehled našel jsem, když již jsem měl svůj sestaven, v Herderově „Konversations Lexikon“ 3. vyd. 1904 svazek III. neočíslovaný list mezi sloupci 1216—1217. Kdo si přeje podrobněji seznati všechna odvětvení útvarů nahlédni tam !)

Zittel: „Aus der Urzeit“ 1875 má pro střední hloubku vrstev: Prahory 50.000', Silur-Devon-Kamenouh. dohromady 2800', Dyas 2000', Jura 10.000', Křídový útvar 5000', třetihory 3000', čtvrtohory 500'.

Než se vrstvy utvořily, jak praví geologové, z naplavenin, bylo jistě třeba dlouhých dob. Někteří (Pfaff, Thomson) stanoví pro jednotlivé 200.000 — 2.000.000 let, jiní (Braun) čítá dobu, kdy se země ochladila z 2000° na 250° let 33 milionů; pro dobu azoickou stanoví 25.000.000, paleozoickou 20.000.000, meso- a cenozoickou 12.000.000 let. Lyell stanoví obrovsky nesmírný počet let.

Přehled biblického Hexaëmera :

	Rozkaz :	Výsledek :	Opis :	Název :	Pochvala	Požehnání :
První den : a) světlo verš 3—5	I řekl Bůh : Buď světlo !	A učiněno jest světlo		A nazval světlo dnem a tmu nocí ; i viděl Bůh světlo, že bylo dobré.		
Druhý den : b) obloha verš 6—8	Řekl také Bůh : Buď obloha !	A stalo se tak. <i>καὶ ἐγένετο οὕτως</i>	I učinil Bůh oblohu atd. <i>καὶ ἐποίησε κ. τ. λ.</i>	A nazval Bůh atd.	<i>καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν</i>	
Třetí den : c) moře a souši verš 9—10	Řekl pak Bůh : Shromáž- ďte se vody atd.	I stalo se tak.	<i>καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ κ. τ. λ.</i>	A nazval Bůh sucho zemí atd.	A viděl Bůh, že to bylo dobré	
d) rostliny verš 11—13	I řekl : Zplod' země bylinu atd.	I stalo se tak.	A vydala země bylinu atd.		A viděl Bůh, že to bylo dobré.	
Čtvrtý den : e) světla : verš 14—19	Řekl pak Bůh : Buďte světla atd.	I stalo se tak.	A učinil Bůh dvě světla veliká atd.		A viděl Bůh, že to bylo dobré.	
Pátý den : f) obrovské tvory u vod a tvory létavé verš 20—23	Řekl také Bůh : Vydejte vody atd.	<i>καὶ ἐγένετο οὕτως</i>	I stvořil Bůh velryby atd.		A viděl Bůh, že to bylo dobré.	I požehnal jim řka : Rosťtež atd.
Šestý den : g) zvířata pozemská verš 24—25	Řekl také Bůh : Vydej země atd.	I stalo se tak.	A učinil Bůh zvířata zemská atd.		A viděl Bůh, že to bylo dobré.	
h) člověk verš 26—31	I řekl : Učiňme člověka atd.		A stvořil Bůh člověka atd.			I požehnal jim Bůh a řekl : Rosťtež atd.

k empirické vědě těžkou. Exegese má být vědou. Věda má být stálou. A jak je to exegesi možno, byla-li by tak otrocky odvislou na empirismu? —

Všimněme si rozdílů mezi vědeckým bádáním a zprávou biblickou!

Velmi rozličné je hledisko, se kterého se děje líčí. Týž předmět, jak známo, se může jevit v různém tvaru dle toho, s jaké strany se naň díváme. A tak je tomu i zde. Mojžíš¹⁾ nemá hlediska, které je nutné při vědeckém pojednání, by rozborovou cestou soudil z pozdějšího stavu světa na dřívější, z něho na ještě dřívější atd. a pak syntheticky podal vývoj až k přítomným poměrům na základě tak sdůvodněného začátku, dle spojení příčinného a zákonů fyzikálních. Ani se nepohybuje jako věda pouze ve vývoji hmoty. Vždyť věda kosmogonická nemůže ani sama o sobě přijíti ke vzniku nebo ke stvoření bez pomoci filosofických úvah. Proto čistě vědecká kosmogonie, exaktní nemluví o Stvořiteli, první příčině, nýbrž spokojuje se udávajíc příčiny další. Mojžíšovi je naproti tomu hlavní věcí podati celý vesmír jako dílo svobodné vůle Stvořitelovy. Ze stavu a úkolu jeho jakožto židovského zákonodárce úplně vyplývá, že mu bylo nejvyšším zákonem, aby národ israelský poznal a uctíval jediného, pravého Boha. Kromě toho všichni jiní národové, mezi nimiž Israelité žili, upadli v neblahý polytheismus, uctívajíce slunce, měsíc a hvězdy, čímž by také Israelité se mohli snadno dát svést. Ba, to se také stalo, ač v Písmě sv. se tolikráte praví docela zřejmě, že všechno je toliko dílem pravého Boha. Býval by byl možný návrat k jedinému Bohu, bez tak důrazných zpráv v Písmě sv.?

Proto Mojžíš klade důraz, že jediný Bůh, Pán všeho, stvořil vše z ničeho! Proto ztrácí z obzoru cíl vědeckého badatele, jemuž jsou vším příčiny další, ne první, Bůh! Mojžíšovi jsou věci vedlejší. Nic by mu nebylo prospělo podati všechna tajemství vědecká Egypťanů ani zjevy kosmogonické (i kdyby v ně býval zasvěcen!), podané moderními badateli! Je v nich pojem Boha nebo Stvořitele? Nikoli! Proto by ani ducha Israelitů nevedly k Bohu, naopak by se byli Israelité snadno domnívali, že je to vlastně nejdůležitější, jsouce náchylni od Boha odpadnouti! Či ne? Nečiní tak i dnes někteří, již se titulují — učenci novověku, ač byli snad po křesťanskou výchovu, ač bydlí mezi věřícími křesťany? Čím spíše Židé! Věru, Mojžíš byl nebyl jednal moudře, kdyby byl podal zprávu o stvoření způsobem dle názoru moderních učenců!

Mimo to se naši učenci tak vyhýbají poměru stvořené přírody ke Stvořiteli! Byli sice vždy, kteří prakticky žili „ve světě bez Boha“ (Efess. 2, 12), ale dnes je to jako jediné oprávněná moudrost životní a pravidlo! Kdo se tedy diví, že se tu a tam tvrdí: zpráva genese odporuje vědě? Nedivme se! Je to jen blíže určená námitka: víra a věda si odporují, námitka tak všeobecně dnes rozšířená, ač nesprávná, nesdůvodněná!

Kdyby byl Mojžíš ony kosmogonické a geogonické děje podal v témž pořádku, ale jen jako účinky pouze přírodní, kdyby nekladl takového dů-

¹⁾ Že je Mojžíš původcem Pentautechu a hexaëmera dokazuje Dr. G. Hoberg (prof. univ. ve Freiburgu) z důvodů vnějších a vnitřních ve knize: Die Genesis r. 1899. Allgemeine Einleitung § 3, str. XV—XIX. a mínění nepřátelská v § 8.—16. str. XXVII. násl. Velmi četnou literaturu exegetickou až do r. 1898 na str. XLIV. násl. Opomijím důkazů těch, předpokládaje a buduje na jakémkoli důkaze o původnosti hexaëmera. Srovnej také Knabenbauer ve Stim. aus M. L. str. 127. násl. roč. 1894. Viz také rozhodnutí biblické kommisce Peters v cit. díle str. 70.—78.; Dr. Jan Hejčl „Pentateuch“ v časopise katol. duchov. 1906. seš. 9. str. 561.

razu na Boha, jako nejvyššího zákonodárce lidstva, kdyby byl jej nanejvýš nazval „velikým stavitelem světa“, který se oň pak nestará — pak by ovšem se jeho podání — snad — snáze dalo srovnati s pojednáním „našinců“! Snad by se dokonce divili, jak mohl tak psáti muž v pradávné době!

Ale — Pánbíček — jeho poslední cíl — mu všecko zkazil u vědy..!

Kde věda mlčí, tam překročuje propast úvaha filosofická — vstupuje k Bohu! A to učinil i Mojžíš, jemuž vyšší pravda, existence Boží byla hlavní věcí!

Druhý rozdíl spočívá v tom: Vědecké kosmogonie mají zpravidla hlavní částí svého předmětu, jak se tu utvářela první stadia vesmíru, nebo celé soustavy sluneční. Právě proto mají název kosmogonie. Vývoj země se přejde zkrátka jako něco vedlejšího, nebo se vůbec ponechá geologii. Mojžíš však má téměř jediným předmětem své zprávy představití děje na zemi.

Co je mimo zemi ve vesmíru, toho si nevšímá, poněvadž mluví k lidu, který nejvíce zájmu k podobným poznatkům, anebo by z nich neměl užítku. Jen jednou, na počátku se zmiňuje o vesmíru slovy: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.“ Chce tím říci: Vše, co jest, Bůh stvořil! Jak se všechny kosmické massy vyvíjely, o tom se zmiňuje docela zkrátka, že Bůh stvořil také slunce a měsíc, dav je lidstvu jako měřítko času. Ano i to tedy podává ve vztahu k zemi, pokud jsou tělesa ona důležitá a významná pro pozemské obyvatele.

Proto můžeme v jistém smyslu říci, že se Mojžíš řídí naprosto geocentrickým pojetím světa, ježto je mu země jediné důležitou a vše ostatní, celý kosmos, jenom ozdobou. Ale nesmíme ho proto obviňovati, že je nepřítelem Kopernikovy soustavy, jak se často děje! Mojžíš se naprosto nezabývá otázkou kosmologickou. Jak se tělesa nebeská vytvářela, jak jsou veliká a důležitá bez poměru k zemi — je mimo zprávu Mojžíšovu. O tom nechce mluvit, udáváje pouze děje důležité pro lidstvo na zemi. A v tom smyslu můžeme říci, že je theorie jeho geocentrickou.

Ba, Mojžíš jde ještě dále a přizpůsobuje se ve svém popisu způsobu, jak pojmají a chápou jeho posluchači. Málo si všímá, čím ony děje byly samy v sobě, podává je tak, jak se lidem jevily, nebo jak by se byly jevily, kdyby tehdy lidé byli. Totéž platí o Písmě sv. vůbec.¹⁾

Je to chybou? Měl proto Mojžíš špatný názor o celku? Nikoli! Často i my mluvíme, jak se nám věc zdá, ne, jak sama v sobě jest. Mluví tak dokonce i nejučenější astronomové ve zprávách ne pro nevzdělané, nýbrž i pro učené. V jejich nejučenějších dílech nepočítá se pohyb země kol slunce, nýbrž naopak, výsledky se uveřejňují v astronomických zprávách. A nikdo netvrdí, že jsou nepřáteli Kopernikovy soustavy, protože užívají takového způsobu mluvy.

Proč se neměl, proč se nemohl Mojžíš téměř před 4000 lety přizpůsobiti ve vědeckých věcech názorům a pojmání lidovému?

¹⁾ Upozorňuje na to pěkně Knabenbauer (Stim. aus M. L. 1894 str. 139. násl.) slovy: „Mancher Anstoss an Äusserungen und Ausdrücken der hl. Schrift wäre nie entstanden, wenn man den so einfachen und überall im Leben geltenden Satz beachtet hätte, dass die menschliche Sprache zunächst das ausdrückt, was den Sinnen erscheint und geboten wird. Da nun Gott durch Menschen zu Menschen spricht, so ist es von vornherein klar, dass dieselbe Sprechweise sich auch in den hl. Büchern finden müsse.“

Ještě jeden bod bývá kamenem úrazu. Mojžíšovi záleželo, by se lid israelský zdržel v jednom dni od práci a posvětil jej Pánu. Proto zvolil příklad, jak učinil sám Bůh při stvoření světa. Rozdělil látku svou, by dějiny stvoření měly analogii s týdnem. Odtud celý vývoj země se udál dle zprávy Mojžíšovy v šesti dobách a sedmá byla dobou klidu a odpočinku. Nazývá dokonce doby dny. Zvolil tedy subjektivní moment, za objektivní důvod rozdělení své zprávy. Nějaké dělitko musil míti. Že zvolil číslo sedm, je samo v sobě lhostejno, poněvadž něco libovolného zvoliti musil. Uvarovati se toho je v podobných případech nesnadno. Pohledme na všeobecné dějiny! Nějaké dělitko je nutné, ale speciální rozdělení může býti prarůzné. Tím se však neuškodí pravdě. A jak libovolně se dělí geologické jevy v našich vědeckých dílech podle období a útvarů! Proč se na př. rozděluje vše na čtyři období a ne na více? Nějakého nutného důvodu proto není! Konečně nejednání rozdělení mohou míti své důvody, aniž by se tím škodilo pravdě.

Nebylo by pravdě na újmu, zpráva by zůstala pravdivou, kdyby na př. byl místo jednoho dne zvolil dva, jeden pro stvoření pralátky, druhý ke stvoření světla. Rovněž třetí den mohl rozdělit: v jednom dni pevnina, ve druhém rostliny. Vodní živočichy v jednom dni, ptáky druhého dne. Také zvířata pozemní mohl odloučiti dnem od člověka. Neměl však důvodu, proč by tak musil učiniti. Proto Mojžíš zvolil počet dnů v týdnu a pravdě tím nikterak neuškodil!

Biblické dny tedy neznačí naprosto určitých, ohraničených dob, nutných, by se mohly určiti dějiny stvoření. Kdyby to byl Mojžíš zamýšlel, byl by označil v povolném a stálém vývoji počátek každého dne novým, tvůrčím zasažením Božské moci, jako rozlišující značku. Ač by to byl princip odůvodněný, přece ho neužil Mojžíš pro všechny dny. Když totiž prahmota byla stvořena na počátku t. j. před dílem šesti dnů, mohlo z ní povstati světlo (1. den), obloha (2. den), pevniny (3. den), hvězdy (4. den) bez Tvůrčí pomoci, pouze silami, danými hmotě na počátku. V pátém a zvláště šestém dni vypravuje děje, které nutně vyžadují častějšího, přímého působení Božího, nač poukazuje důrazně při šestém dni. Že nepočítá dnů o 24 hod., můžeme si mysliti. Z textu takové poněti neplyne. Geologická data se s tím ovšem neshodují. Ale podobného výkladu není třeba. Také exegeti, kteří nedbají údajů geologických, stanoví rozhodně, že biblické dny mohou znamenati období neurčitě dlouhá.

Ježto tedy Mojžíš nerozděluje své zprávy důsledně dle objektivního důvodu, snadno si vysvětlíme, jeví-li se tu a tam odchylky s podáním vědeckých kosmogonií. Tudiž je neodůvodněným vytýkati, že je Mojžíšova zpráva nesprávná proto, že v ní není parallelismu s geologickými obdobími. Dny biblické připouštějí velikou volnost v rozdělení a jednak také rozdělují geologové periody geologické velmi libovolně. Proč je tedy nutný parallelismus mezi oběma?

Dříve než přejdu k různému výkladu hexaëmera, k různým teoriím, podám charakteristické značky geologických útvarů. Viz přehled složení zemského str. 156.) Někteří se domnívají, že již v horní vrstvě (tuha — grafit, asphalt, leštěnec (má více než 90% uhlíku, geologicky starší než kamenné uhlí), anthracit, bitumen (Plinius i novější, jako Haidinger, Dana, Philips jej také nazývají asphalt) formace azoické byly rostliny. V útvaru cambrickém jsou toliko řasy a asi 600 druhů mořských bezpáteřnatců

v moři. V silurském je asi 10.000 druhů živočišných, z nichž 300 patří k rybám; první hmyz, insekty. V kamenouhelné: přemnohé tajnosnubné druhy obrovských rostlin (calamites = cevnaté tajnosnubné, sigillaria, fosilní druhy tajnosnubných lepidodendra), menší počet živočichů (nejdříve pavouci (araneae), cvrčci (locustae), plazi (reptilia). V permské: pouze 300 živočišných druhů z dřívějších útvarů; obrovské rostliny (calamites), první jehličí (coniferi), první ssavci (saurii), zánik trilobitů (fosilní druh raků). V útvaru Trias: 1300 druhů živočišných, zvláště ssavci. V útvaru jurském: oplývá 5000 fosilními druhy; první ptáci; atlantosaurus asi 40 m veliký. Útvar Cretacea: 55.000 druhů; mizí hlavonožci (asi 1800 druhů) (ammonitae), belemnitae. V caenozoickém: asi 1700 druhů živočišných. Objevují se také obrovští ssavci (mammalia), mastodon (podobný slonu) atd.; opice; klíma na celém světě teplé (palmy na severu); hojně rostlin; dicotyleae; šedé uhlí. Z neznámých příčin nastává ledová doba. Braun to vysvětluje z příčin kosmogonických [ochladnutím země zřídla atmosféra i z nedostatku tepla slunečního (slunce dosud nehrálo dokonale)], nebo z různého rozdělení vod na pevnině, způsobené přitažlivostí slunce, jež se změnila praecessione aequinoctii.¹⁾ V létech 4002 a 14.500 př. Kr. P. byly prý vody rovnoměrně rozděleny na obojí polokouli, ale r. 9252 na naší polokouli, r. 19.752 na druhé prý bylo maximum vody. Někteří také stanoví dobu ledovou na druhé polokouli po útvaru kamenouhelném. V době diluvijní a alluvijní se utvářel přítomný stav země. Po celé Evropě se potulovala stáda obrovských živočichů (mamut, nosorožci (rhinocerotes), hroch (hipopotami) atd.). Nastává nová doba ledová z příčin astronomických z praecesse rovnodennosti (asi 62" v roce, tak že v 21.000 létech přejde všechny body na rovníku), jež skončila asi 4000 let před Kr. P. Lidé se objevují na zemi na konci posledního ledového období, jak patrně ze stop lidských: nalezeny lebky (Engis-Neandertal), kamenné nástroje (Abbeville, Saint Acheul, Torquay), zbytky kuchyňské zároveň s kostmi živočichů tehdy žijících.²⁾

(Pokračování příště.)

FRANTIŠEK PELAN.

Sexuelní paedagogika.

5. Část praktická.

Sexuelní poučení mládeže má se odnáseti k dvěma věcem; předně má se v něm odpověděti na otázku o původu člověka a za druhé má v něm dítě býti poučeno o fysických zjevech dospívajícího organismu, by jimi nebylo rozčilováno, nýbrž by je považovalo za zjevy úplně přirozené, pro jeho tělesný i duševní stav celkem indiferentní.

Doba, kdy které poučení má se dáti, nedá se ovšem dosud přesně určit; nemáme ještě tak důkladné fyziologie a psychologie pohlavního života mládeže, jež mají býti směrodatnými pro poučení; musíme tedy řídit se hlavně duševní vyspělostí dítěte a okolnostmi, v nichž žije. Udávají však paedagogové jako důležitou zásadu pro vychovatele mládeže, že lepší jest poučiti raději o rok dříve, než bylo třeba, než o hodinu později. A tu možno stanovití asi toto schema:

¹⁾ Viz výklad Reiss-Dr. Theurer: Fysika pro vyšší gymn. str. 339 násl. § 304.

²⁾ Srovnej dále údaje prof. Dra. Waagena.

A.	{ Malé děti } { Větší děti }	{ od 3 r. pěstovati stud a vychovávatí charakter. od 10-12 poučiti o původu člověka a o mateřství. }	{ Úloha matky. Úloha matky. }
		{ 13. neb 14. rok : otec má podíl na dítěti. 13. neb 14. rok: o manželství; dítě v manželství jest požehnáním Božím mimo manželství hanbou. }	
B.	{ Kol 14. roku: o fyzických zjevech dospívajícího organismu. Dítka do světa jdoucímu: o morálních, fyzických a socialních následcích nemravného života. Před sňatkem: o účelu a povinnostech manželství. }	{ Otec poučí syna, Matka dceru. }	

A. Všeobecně se uznává, že do 10. neb 12. r. žije dítě beze všech vnitřních pohlavních hnutí a do té doby že jest vystaveno pouze dráždidlům zevnějším (špatné obrazy, četba, společníci). Proto úlohou vychovatele bude, těmto škádlivým zevnějším vlivům brániti a pečovati, by pud pohlavní co nejpozději se probudil. Dítě přijde již v nejmladších letech s otázkami o původu člověka; tyto otázky jsou však pouhým dětským žvatláním, na něž není potřeba přímo odpověděti. Stačí pozornost dětskou odvésti na jiný předmět a těkavé dítě lehko zapomene na položenou otázku. Možno taky klidně, vážně odpověděti: „Malé děti přicházejí od Pána Boha.“

Když však dítě v 6.—8. roce na tyto věci vážně se táže, tu třeba již učiniti první krok ke správnému poučení. Účelem tohoto poučení jest dítě upokojiti, a proto nesmí se zacházeti do podrobností. Řekne se jen věc nejhlavnější a hned postaví se na základ náboženský. Nejlépe jest, když zároveň připomene se něžné tajemství víry, vtělení Páně, jež se denně připomíná v pozdravu andělském, když učini se zmínka o božské matce a božském dítěti; tím hned v začátku bude mateřská důstojnost jeviti se dítěti v posvátné důležitosti, jež bude v té chvíli brániti před dalším všetečným dotazováním. Toto poučení ponechá se vlohám matky.

Poučiti možno asi takto: „Dítka přicházejí od Pána Boha. Nechává je růsti v těle matky až jsou dosti velké, aby mohly samy žiti. Pak je v průvodu anděla strážného posílá na svět, stále se na světě na ně dívá a chce, aby jednou zase přišly k němu. Ty víš, že i Panně Marii narodilo se svaté dítě, jež přišlo od Boha a že andělé byli již při jeho narození a pak je doprovázeli po celý život, a pak s ním zase do nebe vstoupili. Podobně i když ty jsi se mi narodil, přišel s tebou anděl strážný, ten tě doprovází po celý život a bude šťasten, když tě bude moci jednou dovésti zase k Bohu.“

V 10. neb 12. roce musí již přistoupiti poučení podrobnější, by úplně uspokojilo vzrůstající zvědavost o původu člověka a zabránilo zvidání na místech nepovoláných. Poučení musí býti podáno v také formě, jež by odváděla mysl od processů fysiologických a dítěti vštípila myšlenku: Matka jest ke mně upřímná, čeho potřebuji věděti, vše mi řekne; čeho mi neřekla, po tom asi není dovoleno pátrati.

Že mlčení matky o původu života v této době může míti neblahý následek pro dítě a pro poměr mezi matkou a dítětem, svědčí následující příklad (Ernst, Elternpflicht): „Byli jsme šťastné děti, opatrované věrnou, zbožnou matkou, která v největší péči bděla nad našimi společnicemi, — a přec do ráje našeho dětství vplížil se had a rázem jej zničil. Jedna přistěhoválná spolužačka vypravovala mi při návratu ze školy věci, jež mé ne-

vinné srdce naplnily hrůzou. Vypravujíc mi nejbrutálnějším a nejhrubším způsobem o původu života, seznamujíc mne jen se smyslnou stránkou věci, pásla se na mém ustrnutí a drze smála se mému zděšení. Tehdy jsem jí nevěřila. Tak tomu nemůže býti. Koho jsem se měla otázati? Matky? Palčivý stud pokryl mé tváře, když jsem na to jen pomyslila. Měla jsem sestru dvanáctiletou (mně bylo tehdy 11 let); byly jsme stále nerozdílnými soudružkami, ve hře i v učení, v radosti i žalosti. Co bylo přirozenějšího, než že v této prvé těžké srážce své duše utekla jsem se k ní. Ještě dnes se pamatuji, jak mi to bylo za těžko, opakovati co mi bylo řečeno, můj mravní cit byl tak uražen, a přec musila jsem s někým o tom promluvit. Sestra má byla stejně pobouřena jako já; připravovala se k prvnímu svatému přijímání a byla jednou z těch Bohem omilostněných duší, které kráčeji životem, světem nedotknuty, které již v nejtěplejších letech zasvěcují se Pánu, by pouze jemu sloužily. Tež na ni to působilo jako rána do srdce; než ta našla pravou cestu a šla k matce. Co tato jí řekla, nevím, my sestry jsme se této otázky nikdy více ani slovem nedotkly. Bohužel, naše matka nesprávně pojímala tento příběh, mou ostýchavost, bych se jí svěřila, a mou rozmluvu se sestrou. Místo by tento neblahý dojem tak hrubého poučení setřela poučením blízkým pravdě, přiměřeným dětskému rozumu, místo by co nejdříve laskavým slovem upokojila bouři v dětském srdci, řekla mi pouze: „Mluvila jsi o něčem, o čem děti mluvit nesmějí; prohřešují se těžce, když tak činí, svádějí jiné děti, když jim takové věci vypravují atd.“ Velká přísnost mé matky nebyla s to, by dítě ze svého ráje vypuzené upokojila a jemu vnitřní mír znova vrátila. Odzírajíc od nerozřešené otázky, která mne musela zaměstnávat: jak se tedy ta věc má?, měla jsem i pocit viny: učinila jsi něco zlého, něco tak zlého, že ani tvá matka nemá pro tebe více dobrého slova, ano že mohla dokonce říci: „Bylo by mi lépe, kdybys byla raději spálou zemřela, než abys takové věci vypravovala.“ Kéž bych měla odvalu jí říci: Matko, od té doby, co se mi to řeklo, jsem tak nešťastna, řekni mi, co je na tom pravdy, nechci s nikým o tom hovořiti, tož pravděpodobně její mateřské srdce bývalo by mělo soustrast s jejím dítětem a matka bývala by našla správnou cestu; však slovo to zůstalo nevysloveno a důvěra byla zničena. S bázni uzavřela jsem se v sebe samu, bála jsem se matky, pečlivě vyhýbala jsem se pobytu s ní o samotě a dlouho nemohla jsem se zbaviti pocitu trpkosti. Proč se mi dávalo za vinu, čeho jsem nezavinila, co rázem zničilo celý můj duševní pokoj, mou dětskou nevinnost? Proč mi neřekla matka, jak se věc má? Dlouho neznala jsem důvodu; mnohem později stal se mi zřejmým. Spočíval v houževnatém zachovávaní starých zvyků a tradic, zatajování dítkám všemožně přirozený stav věcí, odsuzování všechno vědění v této záležitosti, ať se dostalo do světa jejich názorů vlastní či cizí vinou, jako něco špatného. Dobrá matka, chybila jsi z krátkozrakosti, z lásky a z věrného plnění povinností, však chybila jsi a toto pochybení uvrhlo na život tvého dítěte stín padající daleko za dětská léta, zadrželo šťastný, harmonický vývin dětské upřímnosti a tobě tvé dítě odcizilo na dlouhá léta.“

Co se týká úvodu tohoto poučení, doporučují někteří angličtí a američtí paedagogové přirovnání s oplodněním květin, vývinem kuřete z vejce, oplodněním zvířat, by dítě samo dle své potřeby a chápavosti odvodilo si další konsekvence. Srovnání druhé a třetí jest považovati za úplně pochybené. Kdežto správné poučení má právě ten účel, by člověk i v těchto věcech, kde zvířatům se podobá, byl nad zvíře povznesen, poučení takové staví člověka na roveň zvířatům v jejich pudech a jednání. Právě u dítěte musí

první zasvěcení v tento obor vycházeti z motivů nejvznešenějších, dítě má míti vždy na paměti mravní cíl a mravní zodpovědnost a nikoliv přihlížeti jen k fyzické stránce věci.

Nikdy nesmí dítě býti naváděno, by si všimalo zvířat v jejich pohlavních úkonech a tak se poučovalo. Také nikdy nemá býti ponecháno vlastnímu bádání a přemýšlení, by došlo k potřebným závěrům; po poučení má býti pokud možno úplně upokojeno. Takové srovnání probouzí však stále nové myšlenky a vnuká stále nové otázky. — Pouze srovnání s oplodněním květin možno nanejvýš připustiti, ježto též věc dostatečně vysvětluje, mimo to pak děje se způsobem tam tajemným a ideálním, že nikterak neprobouzí smyslůst.

Poučení na tomto stupni může dáti matka asi tímto způsobem: „Milé dítě, počínáš již dospívati, jsi již rozumným a vážným, a proto chci s tebou pohovořiti o něčem vážném a důležitém. Jistě již ti napadla myšlenka, odkud přicházejí malé dítky. Hleď, když se ti dívám do očí a řeknu ti, že jsi mé dítě, tož nemyslím tím jen, že tě miluji, od tvého narození ošetřuji a vychovávám, nýbrž myslím tím ještě na mnohem krásnější, užší a něžnější spojení, které jest mezi námi.

Ty víš již, že všechno pochází od P. Boha; On stvořil prvního člověka a od něho pochází všechen život. Když však nyní chce poslati malé dítko na svět, užívá k tomu rodičů. Ty již zajisté jsi věděl, že malé dítko přichází od Boha, ale snad nevěděl jsi, že přichází prostřednictvím rodičů.

Jest ti známo, že i květiny a velké stromy nechává Bůh vyrůstati z malého semene a že každé seménko chová v sobě začátek čili zárodek květiny nebo stromu. Semeno musí delší dobu ležeti v temnu země, tam teplem oživne a jako v malé světličce roste až pak objeví se venku. Tak jest tomu i s dítkem. I tebe jako malý zárodek (semeno) vložil Bůh do mého nitra, to byla ta světlička u mého srdce kde jsi odpočíval. Když pak otec a matka přejí si dítko, tu Bůh dává zárodku duši a tak probouzí je k životu. Jak to Bůh činí, to nikdo neví, ani my velcí, to ví On sám. Když probudil jsi se k životu, pak ještě téměř celý rok přebýval jsi a rostl jsi ve světličce u srdce své matky. Tam jsem tě nosila, právě jako blahoslavená Panna nesla Ježíška v životě, když navštívila svou tetičku sv. Alžbětu.

Aby semeno rostlo, potřebuje tepla a tímto teplem u tebe byla láska tvého otce a má láska k tobě. Otec tehdy pečoval o mne i o tebe a já jsem živila nejen tvé tělo ale i tvou duši. Měla jsem vroucí přání, by tvá duše byla silná a čistá a proto snažila jsem se míti jen zbožné a vznešené myšlenky, by k tobě sestupovaly jako dobří andělé a tvůj vzrůstající život žehnaly. Vidiš tedy, že my se známe již déle než myslíš a že již dříve jsme byli pospolu než ty jsi přišel na svět. Nyní již víš, proč tě tak něžně miluji a proč ty ke mně tak lneš. Ano, my patříme k sobě tak, jako nikdy dva lidé k sobě nenáleží.

Viděl jsi, jak uzralé semeno opouští kalich, v němž vyrostlo, a počíná pak žíti samostatně. Tak i ty, když jsi byl již větší, že jsem tě mohla vzíti do náručí, když jsi mohl žíti již samostatně, přišel jsi na svět, narodil jsi se. Tehdy tolik jsem se na tebe těšila, tolik milovala a vše nejlepší pro tebe chystala. Však když jsi přicházel na svět, tu trpěla jsem převeliké bolesti, ano byla jsem i v nebezpečnosti života (mnohá matka ztratila při tom již život), ale trpěla jsem vše ráda z lásky k tobě. A když jsi se již narodil, mnohem větší byla má radost než má dřívější bolest. S tvým otcem děkovali jsme P. Bohu za jeho dar, slibovali jsme, že tě budeme dobře

opatrovati a dobře a zbožně vychovávatí. Brzy (kdy?) dali jsme tě pokřtiti, by tě též dobrý Bůh zcela za své dítě přijal.

Co jsem ti nyní řekla, bylo dosud tajemství moje a otcovo, nyní jest to též tajemstvím tvým; slib mi tedy, že o tom s nikým nebudeš mluvití. Kdyby snad špatní spolužáci odvážili se před tebou něco špatného o těch věcech mluvití, ty jich zajisté nebudeš poslouchatí, ale pomyslíš si: Kdybyste to všechno tak pravdivě a vážně věděli, jak to řekla má matka mně, pak byste jistě tak ošklivě nemluvili.“

V pozdějších letech (13. neb 14. roce) možno dítě též říci, že i otec má podíl na dítěti a jakým způsobem. Dítě jednak v té době může o tom dovědětí se se strany nepovolané a to ve formě nejhrubší, jednak jest toho potřebí, by dítěti mohlo býti dáno brzy povznášející poučení o stavu manželském, o němž často bude slyšetí. Podobné poučení vzbudí též pravidelně větší lásku a oddanství dítěti k otci, o čemž svědčí následující příklad (Th. Wilhelm, Das sexuelle Leben):

„Dítě mé bylo dvanáctileté, velké a úplně vyvinuté, když jednoho dne předstoupilo ke mně s takovou vážností a důležitostí, že jsem nad tím užasla.

„Matinko,“ řeklo, „rozumím tomu dobře, proč člověk svou matku tak miluje, neboť od ní máme přec svůj život — ale má tu též otec nějaký podíl?“ Mé zaražení a zmatek může si každý lehko představití, když uváží, že se zde nejednalo o žádnou povrchní otázku a já jsem se nikdy nezabývala studiem, zda dítě má právo dovědětí se pravdy o této věci.

„Nikoliv dítě,“ odpověděla jsem rychle. Velice bolestně musila jsem nésti první důsledky této lži. Dítě mé řeklo s velkým smutkem: „Proč pak má dítě otce milovatí právě tak jako matku, když není s ním tak spojen jako matka?“ Vskutku banální přichází mi teď odpověď, již jsem dala na tuto otázku: „Nu, protože otec jest manželem matky.“ — „Tak!“ řeklo dítě a opustilo mne právě tak vážně jak přišlo.

Věděla jsem, že dítě nyní rozdělovalo jakost své lásky k své matce a k svému otci. Věděla jsem, že jsem se dopustila provinění proti svému dítěti a jeho otci. Dítě naprosto mi věřilo, ježto ještě nikdy jsem ho neoklamala. Nepozorovala jsem sice později, že by vroucí láska, jež je dosud s otcem spojovala, nějak se zmenšila, než láska dítěti ke mně stoupala a já cítila v tom jakési bezpráví, spáchané na otci.

A pak trápila mne vzpomínka na onu chvíli, jež mi musí přivodití nevyhnutelnou nutnost, že budu musetí dítěti vyznatí, že jsem je oklamala, neb co ještě horšího: jestli se snad z jiné strany této pravdy dozví! — Však smrt odebrala mi mou dcerušku, která se nedověděla, že za svůj život má poděkovatí i otci, že jí její matka obelhala.“

Poučítí možno asi tímto způsobem: „Ty víš již, jak přichází dítě na svět, že Bůh je posílá prostřednictvím rodičů. Budeš však asi též chtítí vědětí, jak jsi dříve odpočíval v mém nitru jako spící seménko a jak se to stalo, že jsi si se potom probudil. Dnes ti to chci říci, i to jest vážné a vznešené.

(Slyšel jsi již, že velká většina květů přináší jen tehdy plody, když jsou oplodněny pelem jiného květu. Oplodnění květin děje se tím, že vítr neb hmyz, med sbírající pel jednoho květu přenáší na druhý. Tak spojují se 2 zárodky a povstává něco nového — semeno.)

Něco trochu podobného ustanovil Pán Bůh svým svatým a čistým zákonem i u lidí. Nejen matka, ale stejným dílem i otec má podíl na dítěti,

oba nosí v sobě jeho zárodek. Však mezi květinami a lidmi jest vzdor těmto malým podobnostem přec nekonečný rozdíl. U květin není při tom lásky, rozumnosti a zodpovědnosti, tam o to pečuje jen nerozumný hmyz. U lidí však jest při tom něco mnohem vznešenějšího. Pro lidi ustanovil Kristus Pán posvátný stav manželský, mezi otcem a matkou jest něžná a stálá láska vespolek a láska k budoucímu dítěti. Ve svátosti stavu manželského dovolil Bůh rodičům spojení dvou různých zárodků, by vznikla bytost nová, které hned dává nesmrtelnou duši; rodiče pak s láskou pečují o tělo i duši malého dítěte. Patří tedy dítěti stejnou měrou otci i matce, od obou něco dědí a obou podobu i vlastnosti v sobě spojuje. Proto tutéž lásku, kterou mně prokazuješ, musíš prokazovati i svému otci. Proto též přikázal Bůh ve 4. Božím přikázání prokazovati stejnou úctu a lásku matce i otci. Učil jsi se, že rodičové zastupují místo Boží; Bůh mohl by sice i nyní, jako na počátku světa sám stvořiti člověka, On však svátostí stavu manželského ustanovil k tomu rodiče.

Nyní zajisté již chápeš, proč se o těchto věcech bez potřeby nemá mluvit; ano P. Bůh zakazuje i bez potřeby na tyto věci myslet. Vypravovala jsem ti to, by ti nějaký špatný chlapec o tom nevypravoval něco nepravdivého a špatného a abys ty nikde jinde na podobné věci se netázal. Vid, že to slibuješ P. Bohu i mně!“ (Ukončení jako při poučení o mateřství).

Důležitým jest též v této době (13. 14. rok) podrobnější poučení o manželství. Stav tento jest v církvi a ve státě tak důležitým a proto musí se mu věnovati zvláštní pozornost. Již od mladších let jest třeba vštípit dítěti o něm vážnější poučení; jinak uslyší všelijaké zlehčující řeči, jež vytvoří v něm frivolní představu a pak řeč o manželství vyvolává buď červeň na jeho tvářích aneb potutelný úsměv. Pak obyčejně již ani náboženské poučení nebere se z vážné stránky. — Dítě musí podstatu manželství poznati hned v domě otcovském, musí se dověděti, že i jeho rodiče dříve se neznali, že pak vstoupili ve stav manželský, že před Bohem činili slib pospolu žíti a své děti dobře vychovávat. Dověli-li se, že manželstvím jest onen něžný poměr mezi otcem a matkou, na nějž s dětinnou úctou pohlíží, pak bude vážně hleděti i na manželství jiných. Nesmí se tedy všechno poučení o stavu manželském ponechat jen katechismu, jest to též povinností rodičů, by své děti o něm poučili a povinností všech dospělých, by s úctou o manželství mluvili. Mnohé dítě vidí manželství jen u jiných, o svých rodičích domnívá se, že již od narození pospolu žili, a to jest zdroj špatných názorů.

„Setkáváme se bohužel s mnohými lehkomyšlnými výrazy o sňatku a proto nelze se diviti, když mnohé děti dostávají o něm podivné názory. Když v přítomnosti mé neteře, které bylo 6 let, když jí matka zemřela, byla řeč, zda se otec znova ožení, zvolala: fuj! Přirozeně byli jsme velice zaraženi tímto zničujícím rozsudkem z takových úst. A dosud nemohla bych říci, zda zlomyslné jazyky namluvily dítěti něco podobného do uší, že toto vidělo ve sňatku něco hanebného, aneb zda mu jen strach před macechou vynutil tento výkřik.“ (Th. Wilhelm.)

Poučiti může matka asi takto: „Vypravovala jsem ti již, že Pán Bůh, stvořiv sám prvního člověka, chtěl, aby lidstvo dále se rozmnožovalo v manželství. Proto již hned v ráji manželství ustanovil. Vůle Boží zajisté jest moudrá, čistá a svatá. Kristus Pán pak povýšil manželství na svátost a tím mu dal nejvyšší posvěcení. Taky sám účastnil se svatby v Kani

Galilejské. Též tvá matka a tvůj otec byli si dříve úplně cizí. Pak se uviděli a měli se rádi. Před Bohem a před knězem slíbili, že budou do smrti pospolu žít a dá-li jim Pán Bůh dítky, že jim budou obětovati celý svůj život, že budou jen pro ně pracovati a křesťansky je vychovávat, by jejich dítky zase jednou vrátily se k Bohu. Každé křesťanské manželství jest stejně posvátným jako manželství tvých rodičů.“

Jest potřeba, by dítko rozumělo odporu, jenž jest ve větě: „Dítky jsou požehnáním Božím“, když o dětech nemanželských slyší pravý opak. V této pochybnosti děti často samy se táží. Proto musí se říci: „Děti jsou požehnáním Božím v manželství. Pán Bůh ustanovil stav manželský, by v něm rodiče děti vychovávali. Proto když někdy muž a žena bez Božího posvěcení, bez manželství dítka mají, pak dítko toto není pro ně ctí, nýbrž hanbou a hříchem. Takových hříchů musíme velice litovati. Dítko však za nic nemůže a jest ubohé; slib mi, že se k takovému dítku nikdy nebudeš chovati nelaskavě.“

B. U dospívajícího dítka objeví se vnitřní i vnější známky pohlavní dospělosti, o nichž je taky rodiče mají laskavě poučiti. Otec má poučiti dospívajícího syna, matka dceru. Poučení má se odnášeti a) ke zdravotní, b) k mravní stránce. Ať dozví se dítko, že jest to něco úplně přirozeného, co souvisí se zdravým dospívajícím organismem, by se upokojilo a pozornost jeho by se od těchto věcí odvedla; ať pozná, že i v této přechodní době Bůh stejně od něho žádá čistotu v myšlenkách, řečech i skutcích, jak žádal v letech dřívějších.

U děvčat nemá se fysický vývin mnoho předcházeti a proto možno poučiti asi v 13.—14. roce. U chlapců však, ač u nich fysický vývin dostavuje se později, jest třeba poučení o něm dáti spíše. Zevnější nebezpečí jest u chlapce větší; špatní soudruhové a špatná kniha budou mu hleděti otevřítí oči ke zlu a tudíž láska a takt otcovský musí mu otevřítí oči k pravdě a dobru. Mimo to jest u něho i vnitřní nebezpečí, že poddá se prvním dráždidlům a dopustí se onanie; jakmile jednou tohoto hříchu se dopustí, pak již velice těžko mu bude odporovati. Proto třeba poučiti jej asi v 13.—14. roce.

Poučení otce synovi: „Milý hochu, přicházíš do let, v nichž mnohdy budeš puzen k výstředním a divokým činům. Často dostaví se dosud ti neznámé rozčilení, jež tě bude sváděti ke skutkům zlým. Rozčilení toto jest úplně přirozené, jest to známkou, že tvé tělo dospívá: všem se tak ve tvých letech děje. Hříchem by to bylo a škodlivým tvému tělu i duši tehdy, kdybys se v té době oddal něčemu špatnému, zač bys se musel stydět před Bohem, svými rodiči a všemi poctivými lidmi.

Doufám však o tobě pevně, že nezajdeš na špatnou cestu. Jsi již rozumný a víš, že za vše jsi zodpověden všemohoucímu Bohu. Jsi charakter, máš pevnou vůli, bys panoval nad svým tělem a nad jeho náklonnostmi. Nebudeš jejich otrokem, nýbrž pánem. Budeš bdít i nad svými myšlenkami a žádostmi, by vždy byly čisté, vážné a vznešené, neboť v tom záleží pravé panictví, které Pán Ježíš tolik miloval.

Slyšel jsi o hrdinech, kteří pro dobrou věc život obětovali. I od tebe žádá nyní Bůh oběti, nikoliv bys své tělo obětoval, ale panoval nad jeho náklonnostmi. Šťasten budeš, jestliže v této době dovedeš kráčet po cestě cnosti, nešťasten, kdybys s ní sešel.

Varuj se špatných společníků, špatné knihy; ti tě doopravdy nepoučí, nýbrž jen pokazí. Kdybys v něčem podobném nevěděl si rady, otaž se jen s důvěrou svého otce.“

Poučení matky dceři: „Přicházíš již do let, kdy tvé tělo bude dospívati a ty sama poznáš to dle některých známek, nad kterými se však nemusíš zastavovati. Vše děje se dle vážného přirozeného zákona, jež sám Bůh ustanovil. Děvče v těch letech není již tak rozpustilé a povrchní, jako bývalo, nýbrž stává se vážnějším, měkčím, bych tak řekla mateřtější. Dále poznávají dívky tuto změnu, že po několik dní pozbývají trochu krve; děje se to každé 4 neděle, když jest tělo zdrávo. Ani nad touto známkou nesmíš se tedy lekati; jest to zcela přirozené a jest toho potřebí ke zdraví, ježto nyní tvé tělo více síly vydává, než jest potřebí k zachování života. Škodlivým by to mohlo býti jen tehdy, kdybys se v těchto dnech nevarovala neslušných rozčilení a zchlazení.

Pamatuj však, že pravý květ dívčího života jest čistota srdce. Nestačí jen, že jsi pannou, musíš též panensky žíti; proto ani v myšlenkách nemáš se bez potřeby podobnými věcmi zabývati.

Dále pamatuj, že dívčí hrdost nedovolí, by mimo rodiče jiní, ba ani tvé přítelkyně, o tvém stavu něčeho věděli.

Mnohé dívky jsou v této době velice popudlivé. Rodiče jim to odpouští, ony však neměly by si toho odpouštěti. Když byly paní a panny, které bez hlesnutí a s jasnou tváří nechaly se pro Krista mučiti, pak i v dnešní době mohou se tolik ovládnouti, by se nepoddávaly každému tělesnému rozrušení a vše, co se v jejich těle děje, nedávaly na jevo ani v pohledech, ani v řeči.“

V dospělých letech, jak již ve schematu skraje uvedeném řečeno, jest potřeba ještě zevrubnějšího poučení, což však již nespadá v rozsah tohoto pojednání. (Dokončení.)

DR. JOS. KRATOCHVIL.

Filosofo Seneky rozhovor o duševním klidu.

Hlava VIII.

1. Přejdeme ke statkům, největšímu to zdroji lidských béd. Neboť srovnáš-li vše jiné, co nás trápí, jako smrt, nemoci, bázeň, touhy, bolesti a námahy s tím, co zlého nám způsobují naše peníze, převaha bude na této straně.

2. Nutno tedy přemýšleti, jak mnohem menší nepříjemností jest nemíti než ztratiti: a pochopíme pak, že chudoba tím méně chová v sobě svízelů, čím méně jest zdrojem ztrát. Mýlíš se zajisté, soudíš-li, že bohatí snášejí nehody mužněji: rána stejně bolí největší i nejmenší tělo.

8. Bion¹⁾ skvostně dí, „že stejnou bolest působí vytrhování vlasů plešatému i zarostlému“. Taktéž se to má s bohatými i chudými; stejně bolest

¹⁾ Bion, duchaplný cynický filosof, žil kolem r. 300 př. Kr. Ve svých populárních filosofických pojednáních, z nichž máme jen zlomky, bičoval různé lidské slabosti. Mluvu jeho napodobili spisovatelé římské, jako Horatius ve svých „Sermones“, Seneka i jiní.

pocítují, neboť obojí na penězích svých lpí a nemožno jim je bez bolesti odníti. Věcí snesitelnější a snažší jest, jak jsem pravil výše, vůbec nenabýti než pozbyti, proto též uvidíš, že veselejší bývají ti, na něž štěstí nikdy se neusmálo, než ti, které opustilo.

4. To poznal Diogenes,¹⁾ muž neobyčejného ducha, a přičinil se, aby mu nic nemohlo býti vyrváno. Nazývej si to chudobou, nedostatkem, nuzotou a vůbec dej té jistotě jakékoliv nepěkné jméno: já však jen tehda uvěřím, že muž ten byl šťasten, najdeš-li mi někoho jiného, jenž ničeho nemůže pozbyti. Buď já se mýlím neb jest královstvím mezi lakomci, podvodníky, lupiči a lotry býti jediným, jemuž nemožno jest škoditi.

5. Pochybuje-li kdo o blaženosti Diogenově, může stejným právem pochybovati i o stavu nesmrtelných bohů, zda nejsou příliš málo blaženi, když nemají statků ani zahrad ani popluží vzácných cizími osadníky ani vysokých úroků na foru. Nestydíš se za to, kdokoliv se podivuješ bohatství? Vzhůru pohleď do vesmíru! nahé uzříš bohy, kteří vše rozdávají a sami nic nemají. Toho, jenž zbavil se všech potřeb za chudáka budeš považovati nebo za podobného bohům?

6. Nazveš snad šťastnějším Demetria Pompejovce,²⁾ jenž nestyděl se býti bohatším než sám Pompejus? Denně oznamován mu byl počet otroků jako velitelé počet vojska, ač dosti by byl měl bohatství na dvou otrocích a prostranějším obydlí.³⁾

7. Diogenovi však jediný otrok uprchl, ale on se nesnažil jej zadržeti, ani když mu byl ukázán. „Bylo by hanebným, vece, když by Manes mohl žíti bez Diogena, Diogenes ale bez Mana nikoliv.“ Chtěl tím zajisté říci: „konej svou povinnost osude. Při Diogenovi nemáš již ničeho. Prchl mi otrok? ba svobodně odešel.“

8. Otroci chtějí oděv a stravu: nutno se starati o tolik žaludků nenasytých zvířat, nutno jim koupiti šat a hlídati loupežné jejich ruce a při posluze slýchatí jejich nárek a proklínání. Jak šťastnější jest, kdo nikoho nepotřebuje, leč jen toho, komu to velmi snadno odepře, sebe sama!

9. Poněvadž však nemáme tolik síly, aspoň omeziti musíme své statky, abychom byli méně vydáni nárazům osudu. Ve válce lepší jsou těla, jež možno brněním obtočiti, než ta, jež vše převyšují a velikostí svou na všech stranách ranám jsou vydána. Nejlepší stav peněžní jest tehda, když se ani v naprostou chudobu neklesá, ani daleko od chudoby neodstupuje.

Hlava IX.

1. Budeme však spokojeni s touto mírou jen tehdy, zalíbíme-li si dříve šetrnost, bez níž ani žádné bohatství není dostatečné ani žádné nedosti otevřené, zvláště když po ruce máme prostředek, kterým možno, vlastní chudobu v bohatství obrátiti, totiž přijetí skrovnosti.

¹⁾ Diogenes vyšel ze cynické školy Antisthenovy a je znám přílišným přepínáním jejích zásad. Byl nazýván též *Σωκράτης μαινόμενος*. Za cíl životního namáhání stanovil — *ἐνψυχίαν καὶ τόνον ψυχῆς*. Srovnej H. Diels, *Aus dem Leben des Cynikers Diog.* A. f. G. d. Ph. VII.

²⁾ Demetrius byl propuštěný otrok Pompejův.

³⁾ Otroci mívali někdy jiné zase otroky, kteří pro ně pracovali. Ti pak sluli *vicarii* Obydlí otroků slulo *colla*. Na to zde naráží Seneka užívaje slov *vicarii* a *cella*.

2. Navykněte si odříkati se nádhery a posuzovati věci dle užitku, nikoliv dle ozdob. Pokrm krotiž hlad, nápoj žízeň, vašeň volný měž průběh, ovšem pokud nutno. Učme se spoléhati na své údy, kroj a pokrm pořizovati si ne dle módy, nýbrž jak radí nám zvyk předků. Učme se rozšiřovati svou zdrženlivost, omezovati rozkošnictví, ovládati slavomam, mírniti hněv, lhostejně pohlížeti na chudobu, pěstiti skrovnost, byť i mnozí se styděli tak jako prostý lid k přirozeným potřebám laciných užívati prostředků, nezřízené naděje a duši do budoucna dychtící, jakoby v okovech svíratí, tak si počínati, abychom bohatství spíše od sebe samých než od štěstí žádali.

3. Nemůže nikdy mocná změna a nepřízeň osudu tak býti odehnána, aby bouře nenarážela mocně na ty, kdož velké plachty rozpínají. Schouliti se nutno, aby šípy do prázdna padaly; tak leckdy vyhnanství a nehody staly se záchranou a lehčími nepřijemnostmi těžké byly vyléčeny, když duch nedbal na rady a mírněji nemůže býti léčen. Proč ne? Dobře mu poradíme, pozná-li chudobu, hanbu a ztrátu majetku. Zlu čelí zase zlo. Navykněme si tedy uměti obědvati bez hostů, dáti se obsluhovati menším počtem otroků, oděv si opatřovati k tomu účelu, k němuž byl vynalezen a v obydlí se uskrovnovati. Nejen při běhu a zápasech církových, ale i v těchto okolnostech životních musíme uměti obraceti se dovnitř.

4. I při vědeckých snahách, kde výdaje jsou nejušlechtilejší, jen tehdy rozumně si počínáme, šetříme-li míry. Nač nesčetné knihy a biblitheky, když majitel stěží může pročísti za celý život pouhé obsahy? Učícímu se překáží množství, ne však poučuje, a mnohem lépe učíš, zahloubáš-li se v nemnohé auktory, než budeš-li mnohými blouditi.

Čtyřicet tisíc knih shořelo v Alexandrii¹⁾. Nech ať si to jiní chválí, jako nejkrásnější dílo královského bohatství, jako na př. Livius²⁾, jenž dí, že jest to skvostné dílo ušlechtilých a vědeckých snah králů; nebyla to však ušlechtilost ani vědecká snaha, nýbrž vědecká rozmařilost, ba ani nevědecká, ježto zjednali si knihy ne pro studium, nýbrž pro podívání, jako přemnozí, kteří ani tolik z věd neznají, co otroci, nepovažují knihy za prostředky ke studiu, nýbrž za ozdobu jídelen. Zjednávejme si tedy knihy pro potřebu, nikoliv pro ozdobu.

6. „Čestnější jsou“, namítneš mi, „tyto výdaje než na korinthské vasy a obrazy“. Vždy je pochybené, co je upřílišené. Jak promineš člověku, jenž shání se jen po skříních z cedrového dřeva a sloni, jenž sbírá díla auktorů neznámých neb špatných a mezi tolika tisíci knih zívá, jemuž nejvíce se líbí štíty a nadpisy jeho závitků?

7. I u největších lenochů věru uvidíš spisy řečnické a dějepisné a skříně na knihy až ke stropu sahající. Již zajisté i v lázních a hernách zařizují krásné biblitheky jako nutnou ozdobu budovy. Úplně bych to prominul, kdyby to vznikalo z přílišné dychtivosti vědecké: nyní však pořizují tato vybraná díla nesmrtelných duchů, obrazy svými ozdobená pro pouhý lesk a ozdobu.

Hlava X.

1. Než upadneš v nějaký nesnadný stav životní a bez tvého vědomí osud ve veřejném neb soukromém životě zadrhl ti kličku, kterou nemůžeš

¹⁾ Celá biblitheka alexandrijská měla asi 400.000 závitků. Požár, o němž tu mluví Seneka, vznikl při obléhání Alexandrie Juliem Caesarem r. 47. po Kr. Ostatek nádherné té biblitheky shořel r. 640. po Kristu.

²⁾ Liv. ve ztracené 112 knize, kde líčí požár Alexandrie.

ani rozvázati ani roztrhnouti: Pamatuj, že spoutaní z počátku těžce snášeji své bříme a okovy na svých nohou. Později však, když si umínili nehoršiti se nad tím, nýbrž trpěti, nutnost naučí je statečně, zvyk snadno vše snášeti. V každém stavu životním nalezněš obveselení, zotavení, zábavy: nechceš-li ovšem spíše se domnívati, že život tvůj je špatný, než učiniti jej záviděníhodným.

2. Ničím více nám příroda neprospěla než že, vědouc k jakým těžkostem jsme zrozeni, nalezla zvyk k ulehčení nehod, který brzo nás spíteluje i s největšími obtížemi.

3. Všichni s osudem jsme spoutáni: jedni mají zlaté okovy, druzí uvolněné, jiní utažené a špinavé. Ale co na tom? Všichni stejně jsou hlídání a připoutání jsou i ti, kdož spoutali¹⁾, leč bys se snad domníval, že okovy na levé ruce jsou lehčí. Jednoho svírají čestné úřady, druhého poklady. Jedny tísní šlechtictví, druhé nízký původ. Někteří mají nad sebou cizovládu, jiní svou. Jedny nutní k jednomu místu vyhnanství, druhé kněžství¹⁾. Veškeren život otroctvím jest.

4. Nutno tedy zvykati svému postavení a co nejméně si do něho stěžovati, co pak má v sobě příjemného, toho se chápati. Nic není tak krutého, aby trpělivý duch nenašel v tom útěchy. Často nepatrná prostranství umělým rozdělením pro mnohé stala se užitečnými a třebas stopu úzké místo rozměrením stává se obydlitelným. Při nesnázích poraď se s rozumem: možnoť i tvrdé změkčiti i úzké rozšířiti i těžké oblehčiti, kloudně-li je neseme.

5. Nad to vášně nesmíme daleko pustiti, nýbrž jen na blízko jim povolovati východ, když úplného zavření nestrpí. Zanechme toho, co buď vůbec je nemožné neb těžko možné a sledujme to, co blízké jest a v co možno doufati; ale vezme, že vše stejně jest nicotné, co zevnitř různou má tvářnost, uvnitř stejně jest marné. Nezávidějme výše postaveným: co vznešeným se zdálo, příkré jest.

6. Onino zase, jež zlý osud ve strmé postavení uvedl, budou bezpečnější, když věcem přirozeně pyšným pýchu odejmou a osud svůj dle možnosti vyrovnají. Jsou ovšem mnozí, kteří jsou nuceni vytrvati ve vysokém svém postavení, z něhož bez pádu nemohou vyjít, avšak to právě dle jejich doznání jest jejich největším břemenem, že přinuceni jsou jiným na obtíž býti, že ani volni nejsou, nýbrž připoutáni. Spravedlností, lidumilností, štědrostí a dobrotou kéž si připravují hodně ochrany k šťastnému pádu; v takové pak naději bezstarostněji vytrvají v nejistém svém postavení. Nic však stejně neochrání je od bouří duševních, než když vždy si vytknou určitý cíl svým prospěchům a nevydají svůj konec libovůli osudu, nýbrž sami se povzbudí, aby mnohem ještě déle než je obyčejem klid si zajistili: tak také některé žádosti bystří ducha, když meze zachovávají a nevedou jej v nemírnost a nejistotu.

Hlava XI.

1. Tato slova má týkají se nedokonalých, polovičatých a nezdravých, nikoliv mudrce. Tomu není třeba bázlivě postupovati ani pomálu. Tolik zajisté má sebedůvěry, aby neváhal jíti vstříc osudu

¹⁾ U Římanů bylo zvykem spoutati pro jistotu zajatce se stráží. Zajatcové měli okovy na pravé ruce, stráž pak na levé.

²⁾ Flaminové, kněží to Jupitera, dle Liv. V. 52 nesměli žádnou noc strávití mimo Řím.

a nikde mu neustupoval. Není místa, kde by se mohl obávat, ježto nejen otroky, statky a hodnosti, nýbrž i tělo své i oči i ruce a vůbec vše, co zpřijemňuje život, ba i sebe sama počítá mezi věci nejisté a tak žije, jako by sobě samému byl půjčen a na požádání musil vrácen býti.

2., 3. Nepřipadá si proto bezcenným, ježto ví, že nepatří sobě, nýbrž vše tak bedlivě koná a obezřetně, jako člověk svědomitý a bohabojný uchovává to, co mu bylo svěřeno. Když pak se mu dá rozkaz k navrácení, nenáříká na osud, nýbrž praví: „Díky za to, co jsem ovládal a měl. Za těžkou sice mzdu pečoval jsem o tvé věci, ale ježto je vyžaduješ, dávám a vracím je s díky a radostí. Chceš-li mi něco svého ponechat, i teď ještě to uchovám; jinak-li si přeješ, vrátím a nahradím ti spracované a ražené stříbro, obydlí i služebnictvo.“ Požádá-li příroda to, co dříve nám svěřila, i té odpovíme: „Přijmi lepšího ducha, než jsi dala. Neobracím se ani nepohrdám. Dobrovolně vracím, co nevědoucímu jsi dala: vezmi si to!“

4. Co na tom těžkého vrátiti se tam, odkud jsi přišel? Špatně žije, kdo neumí dobře umírat. Této věci tedy nejdříve nutno snížit cenu a život počítati mezi věci bezcenné. V nenávisti máme, jak dí Cicero,¹⁾ gladiatory, snaží-li se stůj co stůj vyprositi si život,²⁾ přejeme jim, osvědčují-li pohrdání jím. Tak věru má se to i s námi. Často bázlivé umírání bývá příčinou smrti.

5. Onen osud, jenž divadlo ti připravuje, dí: „Nač bych tě zachovával ničemný a bázlivý tvore? Tím více zraněn budeš a potřen, poněvadž neumíš nastavití krk. Ty však i déle budeš žíti i snáze zemřeš, kdo zachytněš meč nikoliv se skrčenou šíjí a odporujícíma rukama, nýbrž odhodlaně.“

6. Kdo se bojí smrti, ničeho nikdy neučiní pro život člověka: kdo však ví, že hned při početí mu to bylo ustanoveno, žíti bude dle té zásady a s touž duchovní silou zároveň si zajistí, aby z věcí se přiházejících, nic mu nepřišlo neočekávaně. Když zajisté na vše, cokoliv se může státi, pohlíží jako na skutečně budoucí, zmírní tím náraz všech zel, jež těm, kdo jsou připraveni a očekávají je nepřinášejí nic nového: těm všem za těžko přicházejí, kdo jsou jisti a jen blaženosti očekávají. Nemoc zajisté, zajetí, úpadek, požár — nic z toho není mu neočekávaným.

7. Věděl jsem, do jakého bouřlivého bytu mne uzavřela příroda. Tolikrát na blízku nárek se rozléhal, tolikrát nesli pochodeň a svíci před pohřebními průvody nedospělých. Často slyšel jsem hřmot bořícího se domu. Mnohé z těch, jež se mnou sloučilo forum, radnice, hovor, jediná noc vyrvala a odtrhla od sebe ruce napřážené k utvoření přátelského svazku. Podívám se tedy, když někdy přikvačí ke mně nebezpečí, jež stále kolem mne se toulalo? Jest mnoho lidí, kteří hodlajíce plavbu podniknouti, nepomyslí na bouři.

8. Nikdy se nebudu stydět při dobré věci ani za špatného původce. Publius,³⁾ řízněji nad mnohé tragické i komické spisovatele, kdykoliv zanechal mimických darebností a slov pro poslední řadu určených, mezi

¹⁾ Cicero, Pro Milone c. 34.

²⁾ Diváci při zápasech gladiatorů měli právo určit, zda poražený má býti zavražděn od vítěze neb na životě zachován. Poražení doprošovali se často přízně obecenstva, jež palcem vzhůru neb dolů obráceným rozhodovali o jejich životě neb smrti.

³⁾ Nové kritické vydání Emila Hermesa z r. 1905 píše Publilius. Byl to mimický básník římský.

mnohým jiným, co by bylo vhodné i pro tragedii nejen pro komedii, praví i toto :

co jednomu se může stát, může se každému.

Vštipí-li si kdo tuto zásadu do srdce a na veškera cizí zla, jichž je denně obrovské množství, tak bude pohlížeti, jakoby měla i k němu volnou cestu, ten mnohem dříve než naň dolehnou, se vyzbrojí.

9. Po nebezpečnostech příliš pozdě se cvičí duch k snášení nebezpečí. „Nemyslil jsem, že to bude následovati“ a „byl bys uvěřil, že se to někdy stane?“ Proč pak ne? Kde jest bohatství, jemuž by nešla v patách nouze, hlad a žebrota? Kde hodnost, jejíž lemované roucho, augurské odznaky a patricijské ozdoby¹⁾ nebyly by provázeny zneuctěním, vyhnanstvím, veřejnou pohanou, tisíci poskvrnami a nejvyšším opovržením? Kde je království, jemuž není připraven pád, zničení, samovládce a kat? A věci ty nejsou od sebe odděleny velikými mezerami, nýbrž nepatrná jen hodinka jest mezi královským stolcem a obejmutím cizích kolen.

10. Věz tedy, že každý stav je měnivý a cokoliv jinému se přihodilo, že i tobě může se přihoditi. Jsi zámožný: zda však bohatší než Ptolomeus?²⁾ Když mu však Caius, starý příbuzný a nový hostitel, otevřel dům císařsky, aby jeho mohl zavřít, tu neměl chleba ani vody. Ač tolik měl řek, jež v jeho území pramenily a ústily, přece žebřal o krůpěje vody. Hladem a žízni zahynul v paláci svého příbuzného, an mu mezi tím hladovícímu dědic veřejný pohřeb strojil.

11. Nejvyšší úřady jsi zastával: zda však tak veliké, nebo tak neočekávané nebo tak všestranné, jako Sejanus?³⁾ Téhož dne, kdy jej ještě senát provázel, roztrhal jej lid na kusy. Z muže, jemuž lidé i bohové poskytli vše, co snést se dalo, nezbylo nic, co by kat dokonal.

12. Jsi králem: Nepošlu tě ku Kroesovi, jenž dle rozkazu i na svou hranici vystoupil i zhasnouti ji viděl, přeživ tak nejen království své, ale i smrt svou. Ani k Jugurthovi, z něhož národ římský v témže roce, kdy se ho obával, divadlo si strojil.⁴⁾ Viděli jsme Ptolomea,⁵⁾ krále Afrického a Armenského Mithridata⁶⁾ uprostřed stráží Caiových: jeden do vyhnanství poslán, druhý přál si, aby pod lepší ochranou byl odeslán. Za takového kolotání věcí vzhůru dolů se pohybujících nepokládáš-li za budoucí to, co se může stát, vydáváš se v moc neštěstí, jež odráží ten, kdo převládá.

¹⁾ *Iora patricia* značí tu asi řemínek, na němž visel šperk (— *bullae* —) pacholat ze svobodných rodičů, který zároveň s praetextou přestávali nositi.

²⁾ Ve vydání *Hermesově* čteme *Pompeio*. Byl by to vnuk známého Pompeja, jenž byl spříbuzněn s Augustem a tím i s Caligulou. — Ovšem i *Ptolomeus*, syn Jubův, a se strany matčiny vnuk Marka Antonia, tedy příbuzný Caligulův, byl od něho pro bohatství zavražděn. Čteme o něm hned níže v § 12.

³⁾ *Sejanus* byl náčelníkem tělesné stráže císaře Tiberia. Když tento r. 27. vzdálil se z Říma na ostrůvek *Capreae*, padlý Sejanus dobyl neobmezené moci a povraždil rod *Agrippiny* st. až na *G. Caligulu*, ba sám zatoužil po koruně císařské a chtěl odstraniti i Tiberia. Ten však jej dal zatknouti a zardousiti. Lid roztrhal jeho mrtvoiu na kusy a hodil do Tiberu. Srovnej Tacitovy „*Annaly*“ V. 6.

⁴⁾ *Ingurtha* zdobil triumf Mariův v Římě r. 105 př. Kr.; ovšem válka s ním netrvala rok, nýbrž 5 let. Seneka tu asi pro efekt jenom praví „v témže roce“.

⁵⁾ Viz pozn. k § 10 —

⁶⁾ *Mithridates* dostal od Tiberia darem Armenii, byl však od Caliguly uvržen do vězení a teprve *Claudiem* osvobozen vrátil se do své říše.

Hlava XII.

1. Nejblíže tomu bude, abychom se nenamáhalí buď o věci zbytečné neb vůbec zbytečně, t. j., abychom netoužili po těch věcech, jichž nemůžeme dosáhnouti, neb dosahše jich, abychom nepoznávali příliš pozdě po mnohém zahanbení marnost svého toužení. To jest, aby buď marná námaha nebyla bez výsledku neb výsledek nedůstojný námahy. Obyčejně zajisté po takových věcech smutek následuje, nedošli-li jsme k výsledku neb hanbíme-li se za výsledek.

2. Obmeziti nutno shánění, jak je zvykem valné části lidí bloudících po domech, divadlech a náměstích. Obětují se cizím zaměstnáním a podobají se těm, kteří stále jsou zaměstnáni. Otážeš-li se některého z nich, když z domu vychází: „Kam pak?“ „Co zamýšlíš?“ odpoví ti: „Sám věru nevím, ale uvidím některé a něco podniknu.“

3. Bez cíle tak bloudí zaměstnání hledající a nečiní to, co si ustanovili, nýbrž nač náhodou narazili: Bezúčelné a marné jest jejich běhání, jako mravenců, kteří po stromech lezou a bezvýsledně padí do nejvyšších vrcholků a potom zase dolů.¹⁾ Jim podobný život vedou přemnozí lidé. a správně by to někdo nazval nepokojnou lenivostí.

4. Polituješ leckteré, již padá jako k požáru: stále vrážejí do kolemjdoucích, povalují sebe i jiné, až konečně doběhli, aby mohli pozdraviti někoho, kdo jim ani neodpoví, nebo mohl následovati pohřeb nějakého neznámého člověka, nebo aby byli při rozsudku o člověku, jenž často se soudí nebo při zasnoubení osoby, jež častěji se snoubí, ba i sedátko sebou na některá místa nosí. Když potom zbytečně znaveni vrátí se domu, zapřisahají se, že sami nevědí proč vyšli ani kde byli, ale druhého dne bloudí zase po týchž cestách.

Každá tedy práce mějž nějaký účel, nějaký cíl! Není to píle, co neklidnými je činí, nýbrž klamné obrazy věci činí je nesmyslnými. Vždyť ani tací lidé nehýbou se bez nějaké naděje: pudí je tvářnost nějaké věci, jejíž marnost zaujatá mysl nemůže v pravé světlo uvést.

6. Stejně každého z těch, kdož vycházejí jen, aby rozmnožili dav, marné a nepatrné příčiny vodí po městě, a ač nemá, co by konal, přece jen ranní slunko vypuzuje jej z domu; když pak u mnohých dvéří marně zaklepal a vrátníky pozdravil, ač od mnohých odpuzen, přece nejméně snadno najde doma sama sebe.

7. S tímto zlem souvisí též ona ošklivá vada, — naslouchání a vyzvídání věcí veřejných i soukromých a vědomost o mnohých věcech, jež není bezpečno ani vypravovati ani je slyšeti.

Hlava XIII.

1. Myslím, že dle toho řídil se Demokrit, an takto začíná: Kdo chce klidně žíti, nepouštěj se do mnohých věcí ani soukromně ani veřejně — vztahuje to totiž k věcem zbytečným. Neboť je-li to nutné musíme pracovati jak soukromně tak veřejně nejen mnohé věci, ale nesčetné: kde však nás nevolá svatá povinnost, nutno činnost zdržovati.

¹⁾ Toto přirovnání se Senekovi jistě málo zdařilo. Již i ve starověku byli mravenci vzorem píle a nikoliv lenivosti. Srovnejme jen na př. Horatiovy, Sat. I. 33 a pod.

2. Kdo zajisté mnoho podniká, vydává se v moc osudu, již zřídka zakoušeti jest nejbezpečnější, ostatně pak stále o ní přemýšleti a nijak jí nedůvěřovati. „Podniknu plavbu, nestane-li se něco.“ „Stanu se praetorem, nebude-li překážky.“ „Podnik se mi zdaří, nepřijde-li co do toho.“

3. To jest právě to, proč říkávame, že mudrci nic se nepřihodí neočekávaně. Nevyňali jsme ho z osudů, nýbrž omylů lidských, nestává se mu vše dle jeho vůle, nýbrž rozmyslu. Dříve zajisté si rozmyslil, že záměru jeho něco může přijíti v cestu. Nutně přece lehčí se stává bolest nad zmařenou touhou, když nesliboval jsi si splnění stůj co stůj. (Příště konec.)

KAROLINA STUDENÁ.

Kterak lze ve škole pěstovati lásku k bližnímu.*)

„Šťastným být a jiné blažiti — toť úkol člověka“. Tak čteme u Bolzana. Myšlenka zajisté vznešená a plna hluboké moudrosti. Touha po štěstí, po blaženosti leží v přirozenosti lidské. A jen člověku šťastnému lze blažiti jiné. Tu se nám však namane otázka: Co je štěstí? Tuto otázku kladli si již myslitelé šedého starověku, na ni si různě odpovídali velcí duchové středověku, před ní stojí i novověk. Projdeme-li učení filosofů různých dob, shledáme, že hledali štěstí v tom, co odpovídalo nejvíc jejich přirozenosti. To spokojovalo je a jejich přátele, ne však ostatních. Jen ve filosofii štěstí tedy hledati nelze, ve státcích vezdejších ještě méně. Dlí tudíž pravé štěstí v srdci člověka. Zda-li v každém? O nikoli! Nelze zajisté mluvit o štěstí tam, kde vášeň neb náruživost ať již jakákoliv znepokojuje duše. Je tedy štěstí vnitřní klid, je to mír duše, která se povznesla nade vše hmotné, nízké, sobecké, která v neštěstí nezmalomyslní, nýbrž jím se ušlechťuje, v štěstí pozemském nezpyšní, neboť ví, že je prchavé. Je to klid, stejně vzdálený stoické hrdosti a tupé resignace fatalismu, jako bujné veselosti epikurejské.

Člověk, jehož srdce prodchnuto je tímto mírem, nezná ctižádnosti, nezná hněvu, nezná závisti; nepohrdá chybuujícími, vždyť ví, jak křehká je přirozenost lidská, ale má pro ně vždy laskavé slovo omluvy, šlechetně odpouští urážky a křivdy a pro svoje bližní má vždy vlídný úsměv aneb aspoň laskavý pohled i když naň neštěstí doléhá celou tíhou. Nestěžuje si v zármutku, ale trpělivě vyslechne stesky jiných a rád těší zarmoucené, nehonosí se svými úspěchy, ale raduje se upřímně, zdaří-li se práce jiným. Ničeho nepožaduje od jiných, ale je rád všem vším. Netouží po chvále, nehledá odměny, působí nejraději ve skrytě. Celý jeho život je jedinou odpovědí na otázku: Kterak jiné blažiti?

Kde se tomu naučil? Učitelem je mu sám Syn Boží, zákonem slova evangelia: „Miluj bližního svého jako sebe samého“ a „Cokoli jste učinili nejmenšímu z bratří mých, mně jste učinili“. Zdaž najdeme jinde tak vznešeného učení? Ovšem, že již před Kristem někteří velcí duchové hlásali lidskost — jmenovitě Buddha, Plato a Sokrates, ale to byly jen řídké výjimky; celkem je starověk dobou barbarskou. Starověk nezná soucitu k cizincům, nemá slitování s trpícími, ba nemá ani lásky k dětem. Ani ethika nejušlechtilejšího řeckého filosofa Platona, není prosta nelidských náhledův. Teprve příchodem Kristovým vzešlo světu, lidstvu světlo nezištné, obětavé, vznešené lásky k bližnímu. Ano, dcera nebes je tato

*) Předneseno v okresní konferenci v Jihlavě dne 13. června 1906.

láska, výron věčné Lásky, jež je Bůh sám. A vychovati dítky tak, aby vykonávání lásky k bližnímu bylo jim sladkou povinností — toť nejkrásnější úkol učitelův.

Máme-li sami lásku k bližnímu, není úkol náš tak těžký, jak se zdá; vždyť duše dětská je tak vnímavá, že takořka přijímá povahu vychovatelovu. Abychom jej vyplnili, je nám podporovati vše, co vzbuzuje lásku k bližnímu a odstraní vše, co ji zmenšuje nebo potlačuje. Láska k bližnímu se pěstuje buď vyučováním nebo mimo vyučování. Tento způsob se počne dříve a to již okamžikem, který nás s dětmi spojil.

Přijdou dítky různé, některé dobře vychované, některé vůbec nevychované, některé, a to je nejhorší, zvráceně vychované. Ale všem je potřebí lásky tak jako útlé rostlince světla slunečního. Nuže, přijmeme je s láskou, s láskou, která se s nimi sice nemazlí, nehoví jejich choutkám, která však je schopna obětí, která se neleká překážek a jejímž jediným cílem je pravé blaho dítek. Dítky vy cítí velmi dobře, smýšlíme-li s nimi upřímně a přilnou k nám celou svou duší. A když jsme získali jejich lásku, získali jsme i jejich důvěru a tím vše. Tak jsme si upravili půdu k činnosti, k níž se nám skýtá příležitost hned první čas.

Mezi dětmi jsou mnohé, které si o sobě příliš mnoho myslí a tudíž se zdráhají, seděti vedle dětí, dle jejich mínění horších, nebo s nimi choditi. Vlivnými, ale rozhodnými slovy je poučíme, že jsou všechny stejné a že se budou míti rády jako hodné sestřičky.

Mnohé příležitosti k činnosti nám poskytuje pobyt v třídě před vyučováním nebo v přestávkách, zvláště u malých dítek. Dítky nám tu vypravují příhody ze svého domácího života, aniž se jich na to ptáme. Neodbyvejme jich; poznáme z takových sdělení nejlépe jejich povahu, mnohdy i jejich rodinné ovzduší. Rozhovořme se s nimi o tom, co nám pověděly! Tak se nám pochlubí někdy novou věcí; pochválíme dobrotu rodičů a dítě povzbudíme k vděčnosti. Zároveň však přihlížíme k tomu, aby se nechlubilo před dětmi nuznými; zanecháváť u takových něco podobného osten závisti v srdci. Jindy nám vypravují o svých bratřích nebo sestřích, jak jsou nezvedené. Řekneme, že hodné dítky takových věcí o svých bratřích a sestřích nevypravují. Povídají nám, že někdo u nich stůně; tu povzbudíme dítě, aby dle sil svých pomáhalo při ošetřování nemocného. Tak použijeme i všeho jiného, co nám vypravují.

Před vyučováním si obyčejně děti opakují. Ať si navzájem pomáhají, ale ať při tom nepadne ani jediné nelaskavé nebo dokonce ponižující slovo.

V přestávkách děti jedí; některé nemá ničeho a dívá se litostivě po jiných, pocíťujíc tím více svůj hlad. Použijeme příležitosti ihned; promluvíme o tom vhodně s dětmi a vybidneme je, aby hladovému dítěti poskytly ze svého. Nejlépe ovšem učiníme, jsme-li jim sami dobrým příkladem. Děti potom rády pomáhají. Viděla jsem sama, že děti vybíraly nejlepší sousta, aby jimi podělily žákyni, která měla často hlad.

Před vyučováním nebo po něm přijdou někdy děti se žalobami. Žaloby samy o sobě nejsou zajisté ničím pěkným a svědčí o nelásce mezi dětmi; ale jsou někdy podnětem k poučení, proto jich naprosto neodmítejme! Tak žaluje některá žákyně, že jí jiná ublížila. Tu přimějeme jednu k lítosti, druhou k odpuštění. Mluvíme jim k srdci, až se smíří a spřátelí. Tak navykne děti pone náhlu, aby se varovaly, někomu ublížiti; když by však se již nějaké křivdy dopustily, aby se snažily, napravití ji co nejlépe; zároveň si zvykají odpouštěti. Nestrpíme, aby se děti na sebe vzájemně hněvaly.

V zimě se žaluje na některé děti, že se klouzaly. Mluvíme o tom přede všemi, poukážeme na to, jaké neštěstí způsobují děti klouzáním se na ulici

a přimějeme je, že toho zanechají. Ať se klouzají, ale jen na místech k tomu určených. Při této příležitosti s nimi pohovoříme o lidech starých, o nebezpečích, jakým jsou v zimě vystaveni. Mluvíme vřele, aby děti pocítily účinnou soustrast k starcům, aby poznaly, že je jejich svatou povinností, jim dle možnosti pomáhati. A děti to potom také rády činí.

Velmi důležité jsou tresty. Ať je přečin jakýkoliv, vždy ať trestá láska, nikdy hněv. Trestáme-li s hněvem nebo dokonce se zlostí, naplníme dětské srdce hořkostí, která se mu později snadno stane osudnou. Neukvapme se, netrestejme hned, ale pátrejme po příčině přestupku! Ta leží někdy mimo dítě a potom by bylo nespravedlivě, ba tvrdo, dítě trestati. Jak mnohý člověk se stal špatným jen proto, že byl trestán tam, kde by bylo bývalo soucitné slovo nebo dobrá rada na místě. Když však je trestu skutečně potřebí, trestejme s láskou; ať pozná dítě zármutek, který nám způsobilo svým proviněním; ať pozná, jak ošklivý je přestupek; ať pocítí lítost, ale ne nad trestem, nýbrž proto, že bylo trestu potřebí.

Důležité je zacházení s dětmi po trestu a to nejen pro školu, nýbrž hlavně pro život. Často vidíme, že se lidé vyhýbají propuštěným trestancům a při tom se domnívají, že jednají správně, ne-li dokonce ctnostně. Ve skutečnosti je to však chyba, která natropila již nesmírně mnoho zla. Mnohý člověk by se byl stal rád hodným, kdyby se po prvním trestu byla vyskytla pomocná ruka. Ale poněvadž se ho lidé štítí a nepopřáli mu práce a výdělku mezi sebou, nezbývalo mu, než uchýlit se na cestu nepoctivosti a nepravosti; klesal stále, až se z něho stal zločinec. Proti takovému odsuzování chybujících nutno bojovati ve škole a to záhy. Nejlépe je, dotýcné dítě vzdáliti pod vhodnou záminkou z třídy a promluvíti k vstatným. Povíme, že takové dítě je vlastně k politování, neboť dopustiti se něčeho zlého je to největší zlo, které člověka potká. Chybu vyličíme ovšem tak, aby k ní děti pojaly ošklivost co největší. Ať se štítí nepravostí, ať se jí bojí víc než smrti, ale s kleslým člověkem ať mají útrpnost. Poučíme je též, kterak jim samotným lze přispěti k tomu, aby se potrestané dítě stalo zase hodným. Děti se takovému úkolu podrobují s horlivostí a zvěstují potom s velikou radostí, že ta neb ona už nelže a pod.

Rozumí se samo sebou, že dětem s největším důrazem zakážeme, aby vypravovaly žákyním z jiných tříd nebo doma nebo posléze známým, že ta neb ona byla trestána, že neuměla a pod. O chybách svých spolužákyň ať nemluví, není-li toho nevyhnutelně potřebí; je-li toho potřebí, pak ať se to děje vždy s největší šetrností, beze vší škodolibosti. Při takových příležitostech nabádáme děti také, aby nikdy nepopřály sluchu zlomyslným pomluvám.

Mnohé příležitosti k pěstování účinné lásky k bližnímu poskytují děti stížené nějakou tělesnou vadou. Z počátku se takovému dítěti ostatní smějí; za jeho nepřítomnosti jim vysvětlíme, jaké neštěstí taková vada je a vštípíme jim rozumný soucit k dítěti jí stíženému. Ale jemu samému ať se o jeho neštěstí nezmiňují; naučme je také vyhýbat se slovům, která by připomínala dotýcnou vadu. Vypuďme takový soucit, který přestává na planých slovech! Děti dovedou býti účinně soucitnými. Pozorovala jsem jednání dívek s žákyní hrbatou. Měly se velice na pozoru, aby jim nevyklouzlo nikdy z úst slovo hrb nebo hrbatý, s největší pozorností ji oblékaly a s něžnou opatrností ji vodily ze školy; také nikdy nedopustily, aby si knihy nebo tašku nosila sama.

Podobně si počínáme u dětí nemocných. Dítky povzbudíme, aby svoji nemocnou spolužákyni navštěvovaly a poučíme je, jak se u ní chovati. Nejlépe ovšem učiníme, budeme-li jim v tom sami vzorem. Je to sice někdy spojeno s obtížemi, ale kdo by se jich lekal? Mnohdy leží dítě po celý den samo, beze vší pomoci a útěchy. Když si k němu na chvíli sedneme a hovoříme s ním,

zaplašíme tesknotu a nudu, které jsou dětské mysli tak zhoubné. Ale i pro nás to má mnohé výhody. Seznáme okolí a domácí poměry dítěte a mnohé se nám vysvětlí, co nám bylo nejasno. Rodiče pak poznají, že smýšlíme přátelsky s jejich dítětem a jejich ochota vůči škole a jejím požadavkům se zajisté zvýší.

Přihodí se někdy, že některému dítěti zemře otec nebo matka. Promluvíme o tom s ostatními dětmi, povíme jim, jaké jest to velké neštěstí, státi se sirotkem, a povzbudíme je k láskyplnému chování se k osiřelému dítěti. Sami ovšem zase předejdeme dobrým příkladem. Jakmile přijde ono dítě do třídy, ať umlkne všechen smích a žert; vážným tichem ať ctí děti zármutek své spolužákyně. I ve vyučování se pó první čas vyhneme všemu veselému. Zároveň dbáme toho, aby děti byly sice kolem osiřelého dítěte, aby mu prokazovaly co největší pozornost, ale aby se ho nedotýkaly bolestně nešetrným dotazováním. Podobně se zachováme i při jiném neštěstí.

Při pěstování lásky k bližnímu mimo školu nám prokazují velikou službu vycházky s dětmi. Tu je příležitost taktéž bezprostřední, času s dostatek a poměr náš k dětem ještě přátelštější nežli ve škole. Tak jdeme na př. v létě mimo pole, na němž v úpalu slunečním rolníci pilně pracují. Rozhovoříme se o tom, promluvíme také o jiných druzích práce a ukážeme, že každá práce, i ta nejnižší, je záslužná, koná-li se svědomitě. Vzbudíme v nich úctu k lidem pracujícím a naučíme je vážit si cizí práce.

Některé děti se snad rozhovoří o svých rodičích, kteří se živí také těžkou prací! O, nepřejdeme toho! Rozmnožme v nich lásku a úctu k těm ustaraným hlavám, k těm upracovaným rukám jejich rodičů! Povězme jim, že rodiče pracují hlavně pro ně, že ony nejsou a nebudou nikdy s to, aby rodičům oplatily jejich velkou, bezměrnou lásku a péči. Možná, že některé dítě má rodiče špatné. Na to působíme zase tak, aby jich neodsuzovalo, ale mělo s nimi útrpnost.

Jiné, děti z bohatých rodin, vypravují o služebných. Ty ať uznají, že služba je klopotný vezdejší chléb a že služka není tvorem nižším než-li ony; ať se přičiňují, aby jí vlídným chováním zpřijemnilly těžké její postavení.

Leckdy potká nás žebrák. Udělíme mu almužny a je-li vhodno, připojíme vlídné slovo. Děti pak poučíme, že takoví ubožáci jsou politování hodni, neboť nemají ani přítelička a často nevědí, kam by sklonili hlavu svou; mimo to trápí je často hlad a zima. Povíme jim ovšem také, kterým žebrákům je lépe, almužny nedati.

Podobně si počínáme i při jiných příležitostech. Nebojme se, že tím uškodíme veselé mysli dětské! O nikoli! Naopak po vykonání nějakého dobrého skutku budou v náladě radostnější než jindy.

To by bylo naše působení mimo vyučování. Z vyučovacích předmětů sem patří hlavně čtení a dějepis. Při čtení se ovšem nespokojíme pouhým vyvozením mravného naučení, ale sledujeme všechny následky, které vyplývají z vykonání nebo z opomenutí dotyčného naučení. Aplikujeme je též na život dítek a to až do nejkrajnějších podrobností.

V dějepise pak poznají děti vznešené vzory lásky k bližnímu i odstrašující příklady jejího opaku. Seznají, jak mohutněli národové, u nichž panovala láska k bližnímu, a jak oni klesali, u kterých bujely závist, nesvornost, sobeckost a panovačnost. Tyto vady vylíčíme tak, aby k nim děti pojaly hlubokou ošklivost a aby byly hotovy, strpěti raději křivdu nežli dopustiti se některé z nich. V dějepise máme také nejvíce příležitosti, pěstovati lásku k vlasti a náboženskou snášenlivost. Pokud se oné týče, ukážeme na příkladech, že láska k vlasti nespočívá v planém horování, ale v účinné, obětavé lásce, která je schopna obětovati vše,

i vlastní život. Příležitosti k hovoru o náboženské snášlivosti poskytují dějiny válek husitských a války třicetileté. Tu vidí děti, kam vede zášť a slepý fanatismus. Je nutno, aby to seznaly; neboť jsou dosud lidé, kteří se domnívají, že nenávidění jinověrců patří ke zbožnosti a v takovém hrozném předsudku vychovávají i svoje děti. Bojujme proti tomu! Způsobem vhodným poučme děti, že naše náboženství je náboženství lásky a velí milovati bližního, ať je naším přítelem nebo nepřítelem, stejného náboženství s námi nebo nestejného! Nenáviděti jinověrců není tedy zbožností ale hříchem. Dějepisu vůbec učme tak, abychom jim nejen vzdělávali rozum, ale hlavně ušlechťovali srdce.

A nyní přejděme k negativní stránce svého úkolu, totiž: Vyhoďme ze školy vše, co je lásce k bližnímu na úkor! Jsou to hlavně příliš tuhá kázeň, pěstování tak zvané ušlechtilé řevnivosti a pomíjení různých maličkostí.

Příliš tuhá kázeň tlumí každý uslechtilější cit a brání radostivé náladě, které je tolik potřebí, má-li láska k bližnímu zapustiti kořeny v duši dětské. Děti se na školu netěší, učitele se bojí, poslouchají jen ze strachu před trestem a těší se, že si za učitelovými zády vše vynahradí. Navzájem si nevěří, drsnost a surovost se mezi nimi rozmáhá.

Pokud se týká řevnivosti, myslím, že ušlechtilá řevnivost jest asi taková nemožnost v psychologii jako čtverec kruhu v matematice. Řevnivost není ušlechtilá nikdy: vzbuzuje na jedné straně nemírnou ctižádost, domýšlivost a pýchu, na druhé závist a trpkost. Dítě nabádané k řevnivosti se všemožně přičiňuje, aby se hodným zdálo, ale ne, aby hodným bylo. Záleží mu mnoho na tom, aby bylo chváleno; chvála je mu vrcholem všeho. Dopustí-li se snad někdy něčeho, co tu hned omluv, jen aby nekleslo se své domnělé výše. Chce vynikati nade všechny, proto nedopustí, aby jiné dítě také někdy v něčem vyniklo. A následek toho u ostatních dětí? Trpkost k učiteli a závist k vyznamenávanému dítěti.

Důležitý jsou i některé maličkosti. Tak na př. dítě odpovídající udělá nějakou chybu. Nevzdveme ostatních, aby opravily, ale aby pomohly. Řekneme-li dětem, aby opravily, pociťují jakousi převahu nad chybujiící žákyní; vyzdveme-li je však, aby pomohly, podobá se to spíše přátelské službě.

Někdy udělalo dítě něco špatně, ale mělo při tom dobrý úmysl. Nekárejme jen; pochvalme dobrou vůli a poučme, jak si nutno počínati, aby také skutek byl dobrý!

Některá chtěla jiné pomoci, ale nezdařilo se jí a druhá se třeba i horší. Ukážeme, že vůle byla dobrá a navádíme děti, aby se nikdy nehoršily nad špatným, ale nezaviněným výsledkem cizí pomoci.

Někdy si děti chtějí navzájem způsobiti nějakou malou radost. Není-li to na úkor školnímu řádu a vyučování, nebraňme jim! Naopak, ať si zvykají působiti radost jiným; zlé, sobecké myšlenky nebudou k nim míti tak snadno přístupu.

Varujme se, slíbiti něco, čeho nelze vyplniti! Tím vzbudíme u dětí odpor k sobě a nedůvěru k lidem vůbec.

Podobně si všímejme všeho, i když se to zdá maličkostí; mnohá maličkost dá životu jinou tvářnost.

Tak dojdeme ponenáhlu svého cíle. Ovšem, staví se nám v cestu překážky a všelike obtíže stěžují nám práci; mimo to se naše počínání mnohdy nepříznivě posuzuje. Ale nelekejme se ničeho; dobrou vůli a vytrvalostí přemůžeme vše. Co velkého je také na plnění takových povinností, které nám nepůsobí nesnázi? Nedbejme také nespravedlivých úsudků; co jsme uznali za nejlepší, to číňme! Co záslužného je na práci, byla-li konána pro pochvalu? Úkol náš je veliký

a vznešený. Rodiče svěrují nám dítky, svůj nejdražší poklad, národ svůj dorost; doba naše, provanutá mrazivým dechem sobectví, žádá od nás lidí nezištných, láskou k bližnímu prodchnutých. Nuže, vzbudme tu hřejivou lásku k bližnímu v útlých srdéčkách dětských! Milo bude i nám mezi nimi. Jejich zářící očka, jejich usměvavé obličejy vypudí chmury i z naší duše. Nedomnívejme se také, že kruh, v kterém působíme, je příliš úzký a že se naše práce ztratí! O nikoli! Vždyť děti jsou klíčem k srdci rodičů a působí někdy mocně na ně i na jiné lidi, s kterými se stýkají. Mimo to vstoupí samy do života; mnohé z nich budou samy vychovávat i tak pracovat o zlepšení nynějších trudných poměrů. A vědomí, že jsme dle sil svých přispěli k všeobecnému blahu, bude nám zajisté nejlepší, nejsladší odměnou.

VOJT. SRBA.

Před tisíci léty a dnes.

Jak sladounce čte se v Moravské Čítance na str. 182 toto:

Jsme jediný z národů mnohojazyčného Rakouska, který necítí té potupy, že si není (?) vědom své národní příslušnosti, a dosud někteří z našich krajanů uvádějí za svůj jazyk obcovací místo češtiny moravštinu, ba i valaštinu! Kéž již při minulém sčítání lidu naposled! Tak jako hrdě hlásí se Němec z Dolních Rakous, z Čech i z daleké Bukoviny za příslušníka národa německého, tak i každý český obyvatel Moravy přihlas se k národu českému a jeho sladké (no pravda, snad za to, že je tolik poněmčena!) řeči hrdým přiznáním: „Jáj sem Čech!“

Tož vida, jakou Pražáci mají bolest; cítí, že je jich na ty jejich záměry trochu málo! Ja, kdybysme na Moravě nevěděli, co to byl zač ten milý Čech, kdybysme tak byli pozapoměli, jak Morava mu dala útulek, když prchal z rodné země dopustiv se mužobojstva (= vraždy), kdyby se podařilo z paměti nám zhladit rok 907. kdy podaření potomci Čechovi ze své Prahy zlorádně poštváli Maďary a Frankům pomáhali Moravu roztrhat, kdyby se tak dalo, zničit listiny hlásající, jak pražský biskup Šebíř (Severus) s dorozuměním svého „korunovaného“ bratra Velehradské arcibiskupství v pravém slova smyslu ukradl, a kdyby bylo možná, upřít ještě na sta jiných slavných kousků, co ti Čechovi potomci — v dějepise Přemyslovci nazývaní — svým manželkám Němkyním k vůli byli natropili, pak by tento kočičí výzev Moravské (!) Čítanky člověkovu nehnul tolik žlučí.

Ale tak, Moravan zvat sebe Čechem?! Moravan, jehož velknížata (jen Frankové je křtili „králi“) hájili vlast a národ až do těch hrdel a statků, vydával se za Čecha, který v Cáchách a v Mohuči se plazil před „svatým“ císařem německým, a za blahosklonné čísi pokynutí domácí lid ožebračoval zaváděje ve slovanské po Moravě dědictvo německou zběř ze všech koutů světa, německou robotu, německé právo (!) městské, slyšíte, takové insinuace schopen může býti zas jen Čech asi zlatej!

Ať si český historiograf Palacký dějiny pražských Čechů pozlacoval jak moha a uměje, mezi řádkami každý nepředpojatý člověk dočte se toho dost, co činí netržený řetěz zhouby, zrady a neslávy, čehož všeho původci a strůjci nebyli než sami ti přechválení a vychloubaví potomci Čechovi, a to právě v té jejich zlaté Praze, kde odjakživa panoval — ne

slovanský duch Velehradské Moravy — nýbrž duch franko-německý. A vládnout tam bude co Praha bude Prahou. Na tom, že v Praze rozprávějí jakýmsi „slovanským“ dialektem, pramálo záleží. Duch je hlavní věc; od nepaměti pravěké ducha slovanského zdobí zbožnost; v Praze je německá nenávisť, prušácké zášti proti slovanské zbožnosti na denním pořádku. Pomni na Masaryka a universitní posluchačstvo. —

Pro tuto slovanskou zbožnost v Praze mají na Moravu zpropadeně zkřesáno, vždyť tady stojí, žáří mohutní za královský — Velehrad posvátný! jako na výsměch dnešní době osvícené. Jak na zavalanou nedávno alkoholem nadšený „badatel“, svého řemesla takto universitní professor v Berlíně, jmenem Brückner, sv. apoštoly Moravské, Cyrilla a Methoděje nazval splašenými mnichy. V Praze jsou z toho u vytržení, přejí „Tatarským potomkům“ této ostudy z plna srdce, ač dobře vědí, že tento výtrusek Berlínský není pranic nového. Již Řezenský sněm je toho důkazem. Bavorští biskupi, s pověstným Hannonem v čele, arcibiskupa a papežského legáta Methoděje z té příčiny soudili, trýznili a věznili (871—873), že jim byl za utečeného z Řecka mnicha. O té vědecké důkladnosti prušácké! Co se jí na světě vyrovná! A ty Moravo viz, před čím Praha s posvátným obdivem se válí v prachu! —

Zas nová pohnutka, by Moravan „hrdě“ volal: já jsem taky Čech! Ba když to člověk vezme kolem do kola, bylo by lze suggerovat naopak Čechům v království, vyjma ovšem Prahu s okolím, aby oni se přiznávali „My jsme Moravané“, a to dozajista ze slavnějších a čestnějších důvodů, než činí čechizující M. Čitanka. Morava stála mocná sta ba tisíc let dříve, nežli se Čechovi jen snilo, že v ní najde jednou útulek. Náleželyť pod vrchobratstvo Velké Moravy na západě nejen dnešní Čechy, anobř i oboje Lužice. Leč — „věda“ křičí, ustaň! o Moravě zmínku činí až letopiscové z doby Karla Velikého (rozuměj Slávobijce), a proto spíše někdy nějaké Moravy nebylo aniž býti mohlo. Totě celé dogma dnešní vědy dějepisné: Morava s nebe spadla právě té chvíle, když písař Francký byl si namočil péro v inkoustu; a co písař Francký neviděl, o čem nevěděl, toho na světě nebylo a býti nemohlo! Na jinačí logiku učené panstvo se doposud nezotalo. Omluvit toto počínání na naivnost, duševní nevyspělost, nikterak nelze. Neskrývá se pod tím než zášti a zlomyslnost. Že tomu vskutku tak, máme příklad hned „vedle“. O Francích ani Cæsar ani Tacit zmínky nečiní, a byliť tito kdež onačejší spisovatelé než ten písař Karlův. Ale Slovane! opovaž se tiknout, že Franků spíše nebylo, než když o nich psané zprávy jdou; hned bys viděl, jak naivnímu, nevyspělému panstvu oživla by dějepisná logičnost!

Na svědectvo franckého pisálka Morava tedy vzala konec, ale vzniku, vzrostu, rozkvětu nemá, hotový meteor; toť všecka ta práce na našich universitách. Co medle alespoň pro světskou hanbu tam píšou nebo přednášejí? Komédie, raffinovanou proľhanost, mrzké dějekujstvo a by došli u kolegů zahraničních když ne uznání tož aspoň svatého pokoje pitomé papouškování (překládání), co jim tam z té říše Bázně Boží a zářivé kultury půjčívají. Opravdu, nebyt hodných, pilných, veleučených soukromníků na Moravě, ani bychom už nesměli nazývat Svatopluka králem Moravským, shabali by ho pro to Pražské vévodství nejináč, než Marobuda a Sába, jak čitanky na obecných školách dětem vtlokají do hlav. —

Na závěrek podařený výkrut dějepisný, máš ho v Gollových historických rozpravách z r. 1905 černý na bílém. Referent dotknuv se slovanské školy dějepisné, jako by taková dětská hříčka nestála ani za řeč, čtenářovi jako nějakým Žižkovým palcátem pere do hlavy neomylné výpotky prušáckých

„badatelů“ (ve skutečnosti jsou to nejnestydatější pokrucovateli světitých dějstev —) jak prý už není nejmenší pochybnosti o tom, že Slované spolu s Avary odkadsi z Uralska přitáhli do střední Evropy teprv tak začátkem VII. století po Kr., a jak máme býti Prušákům za toto světlo dějepisné až i povděční, neboť — ves svůj um sbírajte! — neboť pravda-li, oč usiluje věda slovanská, a což jak na př. Alois Šembera dokazuje slovanskými jmeny míst, řek, hor o krajinách už staletí poněmčených nesporně jde na jevo, máte prý pevný důkaz o méněcennosti krve slovanské. Ten řal do živého, není-liž pravda!

Tedy, ne výbojnost líného ale labužnického Říma, ne hrabivost a krve-lačnost Franků—Němců vytlačila rolníci a obchodující Slované ze zemí Alpských, z panonského Uherska, z Polabska a z Germanie po pravém břehu Rýna, ale kde; Slovanů jejich vlastní méněcennost! — Prohlédneš-li tomu nejnovějšímu „rozumu“ prušáckému, a budiž Bohu žalováno i pražskému na dno, uzříš tam na spodku takovou sílu pivních kvasnic, že by Haná stačila celý rok z nich „pict bochte“. Klassické Athény, klassický Řím, když dohráli svůj světový zástoj asi tisícletý, uhnuly národům jiným, kulturou německou nikterak neolizáným. Opovážil-liž se kdo, nazvati z toho Reky a Římany národy méněcennými?! Ejhle, takovou logičností nadána jest nyní společnost lidí, jež se „obírají vědou“. Tuto pak smutnou jejich „vědu“ mnozí neprozíravci kladou za samou pravdu, a touto „vědeckou pravdou“ chtějí zcela doopravdy ve školách i venkovských nahradit náboženství Toho, jenž za pravdu život položil! — —

Tedy; dnes roku 1907 tatáž hra se hraje, jako před tisíci lety. Roku 907 Praha Matce pobrala statky, korunu a jméno, dnes Moravská Čítanka na popud různých Národních Rad, Osvětových Svazů a Ústředních Matic z Prahy komandovaných, Synům sbírá pamět a srdce. A jak schytra všecko nalíčeno! Líčí z kraje Moravu jako nějakou odpornou pradiwokou poušť, na čas surovými pračlověky jen obydlenu, a z toho jak kdyby nic skočí na dobu **po-** cyrillomethodějskou. — —

Moravane, ty Hanáku od Olomouce, ty Záhoráku od Hostýna, ty Slováku od Velehradu, ty zbožný Lachu od Příbora, slyšte, sladký Čech ti radí, co bylo od pravěku až po rok 907—mý to jen v sobě dus, udus, zapomeň; pak jistě zvoláš roku 1910 — jáj — sem Čech!

J. Š.

Kritika „Početnice“.

Ad 4, 5, 6 et 7.

▷ ročníku VI. t. č. na str. 100. vytčena skladatelům školní učebnice závažná vada, že totiž považovali školní dítky jednou za příliš slabé, až hloupé, jindy pak za příliš bystré a chytré. V prvním případě jeví se podané učivo malicherné, úzkostlivě omezené; v případě druhém však přijímají se požadavky do té míry, že znalec nad věci bezděčně se pozastavě žasne.

Tutéž kardinální vadu vytýkáme „Početnici“. Úplnou oprávněnost výtky této doložíme takto:

J. A. Komenský v „Informatoriu školy mateřské“¹⁾ v kapitole VII. praví: Ve 4. a 5. roce věku sluší dětské schopnosti cvičiti v pokusech mechanických nebo stavebních, v kreslení a psaní, v hudbě a v počtech, v měřictví a rozhovoru. Pro počty ve 4., 5. nebo 6. r. postačí počítati do 20; mohou se učiti sudému a lichému ze hry „sudá lichá“. V měřictví se mohou učiti ve 4. roce, co jsou čáry, čtverce, kruhy; také v obyčejných měrách, jako je stopa, pinta, čtvrtka atp. a brzy měly by se pokoušeti samy měřiti a vážiti. Podobné počátky lze naléztí pro jiné vědy . . .“

V díle J. Sullyho „Studie dětství“²⁾ praví se na str. 370. o chlapci věku 5 let a 2 měs.: „Vymezoval pojmy: 4 jest o 1 menší než 5 atd. V téže době nalezl 4 planá jablíčka a zamysliv se zvolal: „Jak by to bylo pěkné, kdybych našel ještě 2 jablíčka!“ Matka na to: „Kolik bys měl potom?“ Hošík zamysliv se řekl vážným, úředním tónem: „Počkej minutku!“ Klekl si na zemi, srovnal jablíčka do řady a dal se do počítání: 1, 2, 3, načež počav znova od prvního jablíčka počítal 4, 5, 6. Případ tento jest tím pozoruhodnější, ježto se týká dítěte prostředně nadaného, jak výslovně se praví na str. 310. téhož díla.

V duši dítěte dál se tento psychologický postup: 1. odečítání jednoho jablíčka ode 4, tedy $4 - 1 = 3$; 2. přičítání jablíčka odečítaného ke dvěma žádaným, tedy $2 + 1 = 3$; 3. sečítání řad $1 + 1 + 1$, $+ 1 + 1 + 1 = 6$. Z toho patrné, že normální dítě není tak omezeno, jak učebnice pro I. tř. elementární stanoví.

Na str. 390. praví se o témž dítku ve věku 5 let a 4 měs., že **měsíc po vstupu do školy mateřské dovedlo počítati do 100.**

Pozoruhodno jest rozumování tohoto normálního dítěte během 6. roku věku jeho; tázal se na příklad: „Jak vypadal Pán Bůh ve svých mladších letech?“ V hovoru s kamarádem pravil: „Nemohu pochopiti, jak první člověk mohl na světě mluvití. Víš, slovo má zvuk a jak na to přišel, jaký zvuk má vydati.“

Na str. 126. téhož díla uvádí se jiný případ. Čtyřletý klučina tázal se matky, jejíž vypravování ho nebavilo: „Maminko, ví Pán Bůh také, kdy chceš přestatí?“ Ne zcela čtyřletý hošík pravil matce: „Pan N. (jenž před nedávnem zemřel) je tedy v tomto pokoji.“ Matka udivena řekla: „O ne, dítě!“ Hošík: „Ano, jest! Řekla jsi mi, že je u Pána Boha a řekla jsi, že Bůh je všude.“

Podobných případův uvedeno v knize množství.³⁾

Z vlastní zkušenosti mohl by auctor těchto řádků rovněž čtené uvéstí příklady; uvádí aspoň tyto: Čtyřletý hošík stoje s dědečkem před zajímavou výkladní skříní dotazoval se: „Dědečku, proč ten voják tam nechodí?“ Dědeček: „Je namalován, nemůže choditi.“

1) Ve vydání Amsterodamském nazván spis „Schola infantiae“.

2) Z anglického přeložil O. Sýkora.

3) Hojnost podobných, velmi zajímavých případů z dětského života zaznamenáno ve spisech: Queyrat, Logika dětská a její výchova, přeložil prof. J. Kosina. Löbisch. Entwicklungsgeschichte der Seele des Kindes, Preyer, Die Seele des Kindes; Sigismund, Kind und Welt; Compayré, L'Evolution intellectuelle et moral de l'Enfant a m. j.

Když po chvíli dědeček chtěl odejíti vybízel vnuka, aby od výkladní skříně se vzdálil, odvětil: „Dědečku, já nemohu, já jsem namalované.“ Pětiletý hošík bydlící u sestry své, švadleny, dovedl počítati do 100; většina žáčků mých v I. tř. dovedli počítati do 10 před počítáním školní návštěvy; hošík 5 $\frac{1}{2}$ r. věku dovedl počítati do 20 vynechávaje toliko číslo 17. Pětiletá holčička dovedla počítati do 100 vynechávajíc čísla 17, 18, 19; dopočítavši pak do 30, říkala: 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100. Patrně byla jí druhá desítka obtížnější a přičítání od 30 po jedné příliš zdlouhavé. Podobných případů mohl by zajisté každý učitel, jenž působí v I. tř. elementární všiml si vědomostí dítek na počátku školního roku, uvésti hojnost.

Uvážíme-li konečně, že **dítka francouzské počítají v I. třídě (cours préparatoire) do 1000**, ano do 10.000 i výše, uvážíme-li dále obtížnosti francouzské numerace, jež obsahuje sečítání přes desítky souborem, pak násobení spojené se sečítáním přes desítky souborem a četné nepravidelnosti, na př.: un (1), deux, trois . . ., onze (11), douze (12) treize . . ., dis-sept (17), dis-huit (18), dis-neuf (všimněme si nepravidelnosti!) vingt — dvacet; (postavíme-li vedle sebe tvary deux, douze, vingt, jak nepravidelné jeví se oproti českým tvarům: dva, dvanáct, dvacet!) soixante (60), soixante-dis (70) soixante et onze (71 = 60 + 11), soixante-douze (72 = 60 + 12) atd., quatre-vingt (80 = 4 × 20), quatre-vingt un (81 = 4 × 20 + 1), quatre-vingt-dix (90 = 4 × 20 + 10), quatre-vingt-onze (91 = 4 × 20 + 11), quatre-vingt-douze (92 = 4 × 20 + 12) atd. — tu teprve poznáme, jaké požadavky kladou se dětem ve škole francouzské v I. tř., jež přec nepůsobí tolik obtíží jako postup podle našich učebnic, tu teprve můžeme o schopnostech duše dětské u nás dosud hluboko podceňovaných správného nabytí názoru. Námitka, že děti francouzské jsou jiné než naše, jest při nejmenším směšna projevujíc usvědčenou omezenost a nedostatek vážných důvodů.

Uvážíme-li, jak krásnou, analogický sestavenou řadu poskytuje nám česká numerace tou měrou, že naučíme-li dítko počítati do 20, dovede snadno beze zvláštních vysvětlivek počítati až do 100, kdežto učitel francouzský již při čísle 70 narazí na balvan, dále při čísle 80, že musí vykládati pojmy čtyř desítek — ať sečítáním, ať násobením, vše je obtížno — tu teprve poznáme, jak mnohem snáze jest českému učiteli dostoupiti cíle metodou francouzskou stanoveného.

Kdežto učebnice francouzská stanoví hned na počátku rozšíření oboru čísel od 1 do 100 na základě numerace, kterýžto postup souhlasí s přirozeností dětskou, vždy něčeho nového, zajímavými obměnami se vyznačujícího, žádající metody našich učebnic hoví tomuto charakteristickému, základnímu požadavku dětské přirozenosti měrou nedostatečnou.

Jelikož dítě, jehož pozornost nedá se na jediném předmětu po delší dobu soustředěna udržeti, všimá si obyčejně jednoho nebo několika málo vynikavých znaků předmětu, jež na prvý pohled postřehne, ostatních prostě pomíjejíc, jest třeba, by vždy jen jeden nebo několik málo vynikavých znaků bylo mu předkládáno, nikoli však zevrubné proniknutí všech operací početních při každém jednotlivém čísle aby od něho bylo požadováno, což nejen rozptyluje pozornost jeho od přirozenosti těkavou, nýbrž vnucuje mu proti přirozenosti věci, jež nejen že nebaví, nýbrž všednost a nudu plošice charakterisují každou nesprávnou metodu vůbec.¹⁾

¹⁾ Viz o tom str. 268. a n. spisu J. Sullyho „Studie dětství“.

Z toho jest zřejmo, že podle dosavadních method našich, jež při každém jednotlivém čísle podávají šestiletému dítěti spoustu představ (čtyři operace, zbytky a co s tím souvisí), děti učily se vlastně jen tu a tam pochycující více méně jasným názorem podané znaky, tvoříce si více méně jasné, vždy však neúplné pojmy jako číslech, tak o vnučených operacích při každém jednotlivém čísle.

J. A. Komenský praví: „Špatně učí ten, kdo pomalu, kdo obtížně, kdo kouskovitě přivádí k vědomostem. Musí vynalezeno býti umění, jímžto by se učilo rychle, protože mnohému pro život musí se učiti, protože u žádné věci nemůžeme dlouho státi, nýbrž od jednoho k následujícímu pokračovati; příjemně, aby učící se během vyučování necítil se unaven tím, co odbyto jest, nýbrž aby žádostiv byl toho, co ještě má přijíti; důkladně, aby vše, čemu jest vyučováno, úplně a správně bylo naučeno až ke zručnému užítí.“¹⁾

Postupovati těžkopádně od čísla k číslu, zdaž to není vyučování kouskovité, vyučování zdlouhavé a obtížné? Přemítati u každého jednotlivého čísla všechny čtyři operace, zdaž to není matení pojmův, paedopsychická divise představ? Výtce této neuniká ani opravený způsob metody Močnickovy, pořízený Krausem a Habernalem.

V pochybené této methodě jeví se též značná míra pedantismu hrubšího zrna, jež nelze ničím způsobem omluviti, nýbrž na vrub nedokonalému porozumění věci přičísti.

Z uvedené úvahy nutně vyplývá:

1. V našich početních učebnicích (zvl. pro I. a II. tř.) jeví se neobyčejná omezenost po stránce učiva předkládaného žactvu.

2. Vedle úzkostlivé omezenosti jeví se zvláštní volnost v užívání method.

3. Podle toho považovány jsou děti jednou za příliš omezené, podruhé za příliš chytré.

4. Následkem toho jeví se v celém uspořádání dotyčných učebnic veliké zmatení, k němuž vztahují se slova J. A. Komenského „Kde vyučuje se zmatečně, tam učí se zmatečně.“²⁾

5. Učebnice naše početní byly sestaveny bez ohledu na dětskou přirozenost, beze znalosti důležitých zásad paedopsychologie, čímž způsobeno, že budí u dětí nudy a odpor.

6. Postup podle našich učebnic jest zřízen podle zásad pedantismu, jenž přirozeně jest způsobilý ubijetím veškeren zájem a vtip mladých duší.

7. J. A. Komenský žádá:

„Hleď, čemukoli vyučuje se a učí, aby hbitě bylo vyučeno a učeno, protože každý začátek vře, nežli tedy do vře chtivost, aby duše pocítila, že účelu svého došla a že dobrého svého požívá, aby buď neodbočila z nechuti cíle svého nedosáhnouc, nebo nepokračovala s nechutí vidouc, jak loudavě k cíli svému se vleče. Nebo obecné ono přísloví „Počátek pálí, střed hřeje, konec mrazí“ pokaždé se pravdou

¹⁾ Schola Ludus, p. IV. A. III., S. V. Opera didactica omnia, pars III.

²⁾ Did. analyt. zásada XXVII.

osvědčuje při učitelích i při žácích, kde si nepospíší, aby kuli a dokuli železo, dokud vře.“¹⁾)

Oproti těmto pravdám jeví se naše „Početnice“ jako pravý výsměch.

Z uvedených důvodů zasluhují dosavadní naše učebnice početní úplného ze škol odstranění; než-li takové učebnice, raději žádné; lépe jest vyučovati podle rozumu bez učebnic než-li podle učebnic tak dalece pochybených. (Příště dále.)

—k.

„Volná Škola“.

Heslo „Volná škola“ rozlétlo se po nivách národa Komenského, jako to ptactvo z jara k nám přiletěví.

Před krátkým časem ještě toto „okřídlené“ slovo nám nebylo známým.

Tak tedy Volnou Školu máme zde, jako nový zjev a nejmodernější dítko novodobé kultury, čili jak chce Havelka, jako složku nového života.

U každého zjevu dlužno hledati kořen vzniku, abychom nabyli přesvědčení, zda nový zjev ten prospěšným jest a kam míří.

Kořen vzniku „Vol. Šk.“ tkví v židovstvu, a ta propaganda, jež se „V. Š.“ dělá, inteligencí, počínaje Masarykem až po posledního venkovského pokrokového člověka, je uměle tiskem vydupaná a hlavním cílem jejím jest zkrátka: povaliti katolickou církev, která jediná staví se otevřeně v boj s talmudem, jenž ztročiti chce lidstvo zlaté „internationale“.

Zirkel r. 36. str. 382 píše, že v Rakousku zednářstvo již sesílilo, že může přikročiti k osvobození Rakouska od jha římského jako ve Francii.

Orient č. 1. r. 1905 označuje cíl: Mravouka bez Boha, svobodná myšlenka a umění, rozluka církve a státu, založení společnosti svob. myslitelů, zákaz kněžím vyučovati.

Zirkel č. 32. roč. 36. praví: Boj ve škole musí býti naším heslem.

Redaktor Jarmonkin v Rusku, jenž bičíkem britkého criticismu sešlehal ty špinavé ruce židovské, do všeho vnikající, odhaluje a strhuje masku s programu zlaté internacínaly. Píšeť co židovstvo o sobě prohlásilo: „Nastane doba, — ne později než za sto let, že nikoliv židé budou přijímati křesťanství, ale křesťané budou se snažiti státi se židy, ale tenkrát Israel odmítne je s opovržením.“ Přirozeným nepřítelem židů jest katolická církev, proto snaží se ji nakaziti svobodomyšlností, skepticismem, nevěrou, rozkolnictvím. Podněcují všemožné spory a hádky, kněžím vypovídají boj, zasypávajíce je podezřením, posměchem a vymyšlejíce si o nich různé skandály.

Židovstvo a její dítko sociální demokracie nemůže rychle království Israele vybudovati, poněvadž lid odchovaný naukou křesťanskou ve škole není dostatečně zkyprěn a propracován pro jejich „utopie“ a proto snaží se dostat školu do svých rukou. Až budou míti školu, budou míti v rukách dítky. Dítky ty má učitelstvo jim oddané vychovati.

¹⁾ J. A. Kom. »Did. analyt.« sub 132.

Učitelstvo, Bohu budiž žalováno, propůjčuje se za nástroj nekalých těchto plánů a myslím, že nevědomky. Jsou snad toho mínění, že „Volnou Školou“ prospějí národu, poněvadž rozličným způsobem se jim to k věření předkládá.

Jest tedy nad slunce jasnějším, že tento krásný motýlek „Volná Škola“, který k nám z čista jasna přiletěl, vylezl z kukly zednářsko-židovské. Vídeňská „Reichspost“ ukázala, že zednářská lože v Uhrách „Pionýr“ dala v Rakousku popud, aby se pracovalo o založení volné školy.

Lože „Pionýr“ uvedla v život dva spolky. První se jmenoval: „Spolek k založení volné školy pro lidové vzdělání.“ Sídlo své měl ve Vidni, jeho předsedou byl dr. Brezina, místopředsedou spisovatel Zenker. Druhý spolek pojmenovali: „Freie Schule“, tohoto spolku předsedou jest bar. Hock.

Toť vznik, kolébka, kukla „Volné Školy.“

Naši lidé si myslí, že hájí svobodomyšlný, pokrokový program, a on jest to zatím program zednářství, které se skládá hlavně ze židovstva.

Jako pěkný doklad toho stůž zde zpráva z časopisu „Čech“: „V čí rukou jest spolek „Volná Škola“, vysvítá z toho, že vídeňský sekretář spolkový, jenž udílí z ústředny pokyny spolkům v zemích ostatních, jmenuje se Siegmund Kraus. Baron Hock, předseda spolkový, přihlížející k svému původu, nemohl přece sekretářem jiného si vybrati, nežli „Sigi Krause“. Též nikoho nepřekvapí, že na nedávné protestní schůzi proti klerikální ochraně dětí v klášterních ústavech mluvili: Dr. Julius Ofner, dr. Friedjung a předseda svobodomyšlného svazu učitelského Jordan. Zednáři, židé a sociální demokraté čím dále tím více lnou k sobě a neskrývají se svými sympathiemi.“

Poslouchejme programové písničky pokrokových lidí a poznáme, kdo skládal noty, kdo text podloží křesťanům a kdo je prvním kapelníkem „Volné Školy“.

Katolické učitelstvo tuto písničku zpívati nebude nikdy, byť by bylo sesměšňováno, tupeno nadávkami tmářů. Budoucnost ukáže, kde bylo více tmy, zda ve škole katolické nebo v židovské „Volné Škole“.

Učitelstvo katolické chce volnou školu, ale nikoliv takovou, jakou propaguje „Freie Schule“ a její sestřička zábřežská „Volná Škola“.

Rozhled světem.

V Uhrách byl projednán zákon o právních poměrech stavu učitelského. Jest to nové vydání zákona Berzewiczova, jenž měl před třemi roky způsobiti úplné pomadžštění škol. Z obavy však před veřejným míněním evropským, jež návrhem zákona bylo nesmírně zaraženo, byl tehdy odvolán. Teprve letos přinesl ministr vyučování Apponyi zapuzeného mouřenina znova do sněmovny — ale v nových šatech. Aby získal přízně těch, jichž se týká, přináší sebou mouřenín — dary. Jest to však čočovice, za ních dá učitelstvo svojí samostatnost a národní svéráznost. Usnesený zákon má 40 §, z nichž však jenom 14 jedná o právních a hmotných poměrech učitelstva; přináší učitelstvu mnohé zlepšení, ale jest posledním krokem ku postátnění škol obecných v Uhrách. To znamená při úzkostlivém názoru

na ideu státu uherského odevzdání obecné školy v Uhrách v moc maďarství: Mnoho obecných škol v Uhrách bylo vydržováno konfessemi. Tyto náboženské školy uhájily si jakous takous samostatnost. Novým zákonem bude však ona téměř až na nulu stlačena. Vždyť stát zabezpečuje si právo jmenovati učitele i na náboženských školách, jež aspoň 200 K roční podpory od státu berou. Tam pak, kde podpora tato jest menší, jest ministromi vyučování vyhraženo, nepohodlného uchazeče o niisto učitelské odmítnouti; kdyby však týž v novém návrhu znova byl jmenován, má právo sám dle své libosti jiného ustanoviti. Školu spravuje školský výbor, sestavený z lidí maďarčiny znalých, v nedostatku pak těch mohou býti přibráni i neznalí maďarčiny. Disciplinární vyšetřování budoucně ohrožuje učitele, jenž by zanedbával vyučování jazyku maďarskému nebo neprokázal při inspekci takového prospěchu ve třídě, aby děti v maďarské řeči dovedly vyjádřiti své myšlenky, plyně čísti, psáti a počítati. Tam, kde učitel užívá knih ministerstvem neschválených, nebo jedná proti maďarské státní myšlence, zůstaveno ministerstvu právo, školu soukromou uzavřiti a zříditi školu státní.

V debatě pravil posl. Vertan ze strany neodvislosti, že předloha jest posledním pokusem, aby vyučování na obecných školách provádělo se s pomocí obcí a konfessí ve smyslu uherské státní myšlenky. Přes dosavadní zákonná opatření prý nemohly obecné školy většinou prospívati, protože na mnohých, konfessemi vydržovaných, vládl duch uherské národní myšlenky nepřátelský. Zákonu vzpírali se zástupcové národnosti, odvolávajíc se na práva církvi.

Konfessionální školy tedy budou ponenáhlu proměněny ve státní. Tihu „nové školy“ pociťují nyní Slováci, Srbové, Rumuni a Sasíci, jimž státní školou hozená na krk hedvábná šňůra pomadaření.

Dle platů mají býti učitelé veřejných škol v Uhrách zařazeni do 3 tříd po 1000 K, 1100 K a 1200 K ročního základního služného, jež může s pětiletými přídávky dosáhnouti výše 2400 K, 2500 K a 2600 K. K tomu přísluší buď příbytečné nebo byt nejméně o 2 pokojích. Učitelé na veřejných školách působící stávají se státními úředníky. Právní a hmotné poměry učitelstva škol konfessionálních upravuje nová předloha, avšak ve smyslu národností nikterak příznivém.

Památní dnové v Uhrách budou od příštího roku na školách přiměřeně oslavěny a to; 1. březem jako den stromů a ptáků; žačtvo má býti poučeno v něm o užitku a kráse stromů a ptactva. Pak den zahájení mírové konference v Haagu, rovněž s příslušným poučením. — Od nového roku do Sylvestra by se měl slaviti „den blahobytu nemaďarských národností“ příslušnými doklady.

Ideálem mnohých nezkušených mladých pánů učitelů jest strana demokratická. Těžko nenapsati satyru! Ta strana, jež hlásá otevřený třídní boj dělníka proti všem, jež považuje za užitečného tvora jen člověka, rukama pracujícího, všechny pak stavy učené, lidi duchem pracující považuje za příživníky, chápe se patronátu nad učitelstvem. Co třeba více pokárati? Nevíme, zda zaslepenost na jedné, nebo neupřímnost na druhé straně. Když se proneslo, že zvýšené platy učitelské se mají uhraditi dávkou z piva, strana sociálně demokratická vystoupila na svých schůzích tak bezohledně proti zamýšlené předloze, že nezbyvalo mnoho a byla by jí pohřbena. A „kolegové“ se za to se „soudruhy“ přece milují. Proti gustu žádný dišputát!

Zajímavý spor vede francouzské učitelstvo s vládou. Člověk by myslel, že pokrokářům, socialistům a všem protiklérikálům skýtá Francie již nebe na zemi. Však i v zemi „rovnosti, volnosti a bratrství“,

z níž blesklo Gambettovo židovské „klerikalismus toť nepřítel“, mají ubozí smrtelníci potíže s vládou. Stávky horníků, přístavních dělníků, a jiných při spracování potravin zaměstnaných, přicházejí jedna za druhou jako v kterémsi státě šosáckém. Generální pak stávka prozatím zažehnána. Vše to za vlády, v níž rozhodné slovo mají bývalí revoluční socialisté Clémenceau a Briand. Příklady velebené volnosti francouzské: a) Ministerský předseda oznámil deputaci města Orleansu, že nedovolí úředníkům a osobám vojenským účastniti se slavností na počest panny Orleanské, hrdinné a zbožné vlastenky francouzské Jeanne d' Arc. Zákaz pak změnil však s podmínkou, že slavnost bude míti ráz ne již nábožensko-vlastenecký jako dříve, nýbrž jen světský.

b) Učitelé francouzští, státní úředníci, vězeňští a úředníci ústředních úřadů domáhali se zřízení syndikátů, stavovských organisací, jaké má dělnictvo, organisacemi však dožadují se i práva na stávky. Než, vláda jmenovaných požadavků naprosto neuznává a ve případě, že propukne generální stávka, chystá se proti úřednictvu a učitelstvu s veškerou bezohledností zakročiti, jak to proti učitelstvu chtěla učiniti již při minulých volbách. Sám liberální „Temps“ vyčítá učitelům nevděk, že při dobrém rozmyslu se spojuje s živly revolučními. Tož ani velebená „vláda z vůle lidu“ se francouzským kolegům nezamlouvá a pravděpodobno, že žádá. Od takové svobody — vysvoboď nás Pane!

Složení zemské školní rady ve Slezsku. V posledním zasedání sněmovním byla přijata změna zákona o dohledu ke školám, pokud se týče složení zemské školní rady. V ní budou nyní zasedati: 4 zástupci učitelstva, z nichž musí býti 2 Němci, 1 Čech a 1 Polák; dva z nich musí se vybrati z učitelstva škol středních a učitelstevských ústavů, 2 ze škol obecných a měšťanských. Zákon jest cennou vymožeností, jednak pro národy slovanské (dосud nebyl v z. šk. r. ani jediný Čech ani Polák), jednak pro učitelstvo.

Nezdravé zjevy.

V Malém Dubě na Turnovsku byl suspendován učitel Kavka. „Právo Lidu“ viní ze skutku toho — klerikály. „Čas“ však zaznamenává, že příčinou suspense byla protokolární výpověď učitelova před inspektorem, kterouž dal na jevo, že je příslušníkem anarchistické organisace.

Učitel na obecné škole v Klášterci u Mnichova Hradiště, Fr. Mládek, skládaje minulého listopadu zkoušku způsobilosti, učinil tak ze všech předmětů, z katol. náboženství však zkoušku odmítl. Zemskou školní radou přeložen do nižší platební třídy.

Učitel Pelikán přeložený ze služebních příčin ze Všetat, (okr. Karlín) do Kostelního Hlavna, oznámil o minulých prázdninách okresnímu hejtmanství v Karlíně svoje „vystoupení“ z církve katolické. Pro okázalé velebení jeho skutku upozorněny na něho školní úřady. I jednalo se o to, jest-li zmíněný po provedeném odpadu na dále způsobilým je vykonávati službu školní. Zemská školní rada proti 3 hlasům rozhodla, že ne; i byl jmenovaný ze služby školní propuštěn. Dobře podotýká „Křesťanská Škola“, že propuštěný sám dobrovolně se zbavil podmínky, vychovávatí mládež mravně-nábožensky, kdyžtě náboženství se zřekl.

Straně liberálních agrárníků v Čechách, kteří prohlašují náboženství za věc soukromou, propůjčil se za kandidáta poslanectví do říšské rady i bývalý český kazatel v Jihlavě a redaktor homiletického časopisu Prombergrova „Kazatele“, Dr. Isidor Zahradník, řeholní kanovník kláštera strahovského.

— m — **Požadavek univerzitního vzdělání** všeho učitelstva je utopií, kterou nelze provést z důvodů vnějších, ekonomických, jakož i vnitřních: obecná škola nepotřebuje vědeckých specialistů! Ale učitelům vynikajících duševních schopností měl by se rozhodně přístup na universitu umožnit. Tak píše vynikající profesor berlínské university Bedřich Paulsen ve spisku: Das deutsche Bildungswesen in seiner geschichtlicher Entwicklung.

— m — **Přírodní vědy a vzdělání humanitní.** Prof. Drtina píše o tomto thematu v „Čes. myslí“: „V nové době vytvořil se zvláštní dualismus školství středního, označený nesprávně názvy „školství humanitní a školství reálné“. Rozeznávání to vychází od předpokladu, že vzdělání humanitní, t. j. vzdělání k ušlechtilé lidskosti může se opírat především a snad výhradně o studium jazyků a literatur klassických, latinské a řecké; v něm že jest ideální prvek, jehož nelze ničím jiným nahraditi. Naproti tomu ono vzdělání, jehož podkladem jsou jazyky moderní a studium věd přírodních, v době naší tak utěšeně rozkvétajících, má sice význam veliký pro život praktický, ale nemůže mít v té míře ono humanitní, ušlechtilé působení, jako vzdělání klassickým nazývané.“

Své mínění, že i školství reálné může poskytnouti vzdělání humanitní, opírá o úsudky největších lidí, nejznamenitější myslitele všech věků — ale zapomíná na skutečný život, v němž dle zevnějšího chování a vystupování každý i ve věci méně obeznalý člověk na první pohled, pozná realistu a gymnasistu a sympathie přikloní se z pravidla k tomu, kdo studoval gymnasium.

Farisejsky píše v téže stati o náboženství: „Nepojímáme v tomto seznamu učebných předmětů, opřeném o třídění věd, náboženství, ježto správně o náboženském vyučování nelze mluvit, nýbrž toliko o výchově ke zbožnosti. Jest zajímavé, že ve starších školách náboženství neexistovalo jako zvláštní předmět učebný (!!), ale ovšem výchova ke zbožnosti pronikala veškerým vyučováním. Není pochyby, že to byl stav správný, že odpovídal vlastní podstatě náboženského citu a života.“

Nový trestní zákon. Z Vídně se oznamuje, že nový trestní zákon je ve své podstatě hotov a vyžaduje pouze závěrečné redakce. Jedinou skoro zásluhou o to má ministr spravedlnosti dr. Klein, jeho autor, který hodlá předložit nový zákon hned v prvních schůzích říšské rady. Nový trestní zákon je založen na zásadách moderní kriminalistiky, která si všímá ne tak trestního činu, jako pachatele. Proto jeho hlavní zásady převzaty jsou většinou ze švédského trestního zákona, nejmladšího a té doby nejmodernějšího. Normy trvání trestní vazby jsou vzaty ze zákona říšsko-německého. Pronikavé změny obsahují paragrafy o mladistvých zločincích, mezi nimiž je také zařaděno užití podmíněného výkonu trestu. Zcela nové jest ustanovení, že nedospělí zločinci, budou souzeni zvláštními soudními dvory a veřejnost bude z jednání vyloučena. Změnám podlehnou také paragrafy, obsahující politické přestupky a zločiny, zejména velezrada, urážka Veličenstva

a delikty náboženské. Staré, vysoké trestní sazby budou v těchto případech zmírněny, reforma to v Rakousku zajisté z nejnaléhavějších. Za to zvýšeny budou tresty pro urážky na cti. Žádná změna nebude provedena na trestním řádu. „Čas“.

Člen jednoty „Komenský“ v Praze, F. Houser, sbíraje statistiku dětí, zaměstnaných výdělkovou prací, započítal mezi ně i 108 pražských ministrantů! Těžko věru říci, co při takém puritánství člověku se na mysl dere! Ministrování bylo a dosud na mnohých místech je považováno za vyznamenání. Ministranti přísluhovali knězi z úcty k němu a z lásky k Bohu. Že ovšem odměnu dle okolností dostávají, jest nesporno, není to však výdělek. Naposledy ještě budou ministranti platit daň ze svého výdělků. To již mohl p. Houser sestavit i počet poslíčků, kteří v „přestávce“ donášejí pánům rohlíky a vuřt. Či ti snad nic „nevydělají“?

Učitelská jednota „Komenský“ pro okres náhodský doporučuje ku říšským volbám Josefa Kudrnáče, učitele, smýšlení sociálně-demokratického v Rokytniku. Jiný učitel-soudruh Fr. V. Krejčí, nyní redaktor „Práva Lidu“, uchází se rovněž o mandát. Jsou to u nás první „buřňáci“, kteří opouštějí prapor národní a lámou kopí za stranu mezinárodních teroristů.

V Masarykově „Naší Době“ velebí se moravské učitelstvo pro svojí ráznost a mužnost, kterou ukázalo ve společném svolání ku volbám. Za to české učitelstvo tentokráte upadlo u Masaryka v nemilost. Volební svolání nic nestojí, 90 proc. učitelstva na jeho vytvoření a přijetí nemá ni nejmenšího podílu. A ostatně myslí pan Masaryk, že mu poklona, kterou skládá moravskému učitelstvu na Moravě, při kandidatuře nemůže uškodit. Je známo, že se Masaryk rád chlubí darem neomylnosti.

„Rozkvět“ (č. 15. 1907) píše, že pěvecké sdružení učitelů moravských dluží svým členům přes 30.000 K, za hudebniny pak přes 4000 K.

„Freie Schulzeitung“ zmiňujíc se o českém zemském ústředním spolku učitelském, píše, že předseda jeho, poslanec Josef Černý, bude dostávat i za svou čestnou funkci roční odměnu **4000 K.** — To již v pravdě není: „Tittel ohne Mittel“!

Trochu potěšitelných čísel. Počet členů spolku katol. rolnictva na Moravě obnáší již kolem 12.000. Jeho časopisy „Selský Obzor“, „Selské Hlasy“, „Selka“, „Selský jinoch“ mají průměrně po 10.000 odběratelích. „Rolnický kalendář“, spolkem vydán byl letos v 16.000 exempl. — Krejcarový týdeník katolický na Moravě „Náš Věk“ za necelý rok svého vycházení čítá kolem 20.000 odběratelů.

Císař a král František Josef I. — spořilem. Když si panovník před nedávnem prohlížel ve Vídni novou budovu poštovní spořitelny, byla mu předložena jeho spořitelni knížka, která byla mu vystavena před 23 léty, když byl poštovní spořitelni ústav otevřen. Byla to první spořitelni knížka v Rakousku a má číslo 1. Dnes je v ní vklad asi 1200 kor.; císař uložil svého času jen 300 zl. Od té doby se vklad úroky zdvojnásobil.

Ústřední spolek českých profesorů v Praze pořádal 27. dubna t. r. debatní schůzi o reformě náboženského vyučování. Referoval prof. Jos. Spálený „Za působení náboženství ve vyučování a výchově“. Druhým bodem programu byla: Reforma vyučování náboženství na střední škole.

VIII. kurs prázdninový pro učitele pokračovacích škol, oznámený v č. 4. „Vych. L.“, koná se od 15. července do 14. srpna.

Vzdělávací kurs pořádá „Katolický spolek českého učitelstva na Moravě“ počátkem prázdnin v Olomouci. Několik vynikajících řečníků bylo již získáno.

Jádro Sokratovy nauky.

1. Bůh jest jen jeden. (Plat. Faidon 29.; Xenof. Symposion 8). Tento Bůh stvořil svět (Xenof. Apomnem. IV. 3.), zachovává jej, nic se mu nevy-myká, objímá vše svou prozřetelností. (Tamže, I., 4.)

2. Zvláštní péči chová o člověka, pro nějž vše stvořil. Za to žádá Bůh, „aby člověk pozoroval Jeho díla. Jemu se kořil a jej modlitbou i obětí ctil.“ (Tamže IV. 3.)

3. Bohumilým se stává člověk úsilným dychtěním po ctnosti, která spočívajíc na moudrosti, může býti získána pouze zkoumáním sebe a sebezapíráním (sebeovládáním), „bez něhož život ani nestojí za to, abychom jej žili.“ (Platon. Apol. 28.)

4. Největší závadou ctnosti, jež na pravé moudrosti spočívá, jest tělo a jeho vášně, jež proto nutno jest ovládati. A tak se duše stále více vymaňuje z panství těla a všeho nečistého, až ji smrt očistí úplně. (Plat. Faidon 6.) Proto pouze moudrý, filosof, jest za živa dobrý a po smrti blažený.¹⁾

5. Aby člověk nesešel s cesty dobra, dáno jest mu za vůdce *daimonion*, „hlas božský který ukazuje, co mám činiti,“ (Plat. Faidon 32.), a spolu jest každému dán i zvláštní strážný duch, který, „jako jej má voditi za živa, tak také odvádí zemřelého na určité místo.“ (Plat., Faidon 57.) Jeho má člověk stále poslouchati, tak zní vůle boží. (Xenof. Apomnem. I. 3.)

6. Smrt není nic jiného, než odloučení těla a duše, která jest nesmrtelná. (Plat., Faidon 25. 26. 29. 36. nn.)

7. Dobří jsou po smrti odměněni, zlí potrestáni. „Právě proto se nijak nemrzím, ale jsem blahé naděje, že po smrti nastává něco jiného a jak se říká, něco mnohem lepšího pro dobré než pro zlé.“ (Plat. Faidon 8., srv. 13. 17.)

(Z A S L Á N O.)

Společná výprava do Itálie a Švýcar.

Po ukončení školního roku uspořádá Jaroslav Karásek, c. k. učitel tělocviku v Brně čtrnáctou společnou výpravu do Itálie a Švýcar a sice navštíví se: Lublaň, Postojna, St. Cauzian, Terst, Benátky, Padua, Bologna, Florenc, Řím, Neapol (Vesuv, Pompeji, Capri), Janov, Nizza, Monte Carlo, Milán, dráhou Gotthardskou a po jezeře Vierwaldstättském, Rigi, Lucern, Curych, vodopád Rýnský, Lindava, Mnichov.

Cesta trvati bude 26 dní; náklad na celé opatření (jízda z Vídně, v Itálii II. tř., parníkem I. tř., strava a ubytování ve velmi slušných hotelích, vstupné, průvod atd.) činí 615 K. Horko není ani v Itálii mnohem obtížnější než u nás; značná část cesty vykoná se po moři.

Přihlášky se zálohou 50 K nejpozději do konce června.

¹⁾ Jako nesmí vojn utéci, tak nesmí člověk vzíti si život, dí Sökr.